

Ministerul
Infrastructurii și
Dezvoltării Regionale
al Republicii Moldova

Agenția de
Dezvoltare Regională
Nord

Aprobat
prin decizia CRD Nord
nr. ____ din ____ 2025

Coordonat:

Angela ȚURCANU

Secretar General

Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale

” ” 2025

RAPORT DE PROGRES

privind implementarea POR Nord 2022-2024

perioada ianuarie - decembrie 2024

Bălți 2025

C U P R I N S :

ACRONIME	3
SUMAR EXECUTIV	4
PRINCIPALELE REZULTATE OBȚINUTE ÎN PERIOADA DE RAPORTARE:	6
INTRODUCERE	7
REALIZĂRI POR NORD LA NIVEL DE OBIECTIVE GENERALE ȘI DIRECȚII PRIORITARE	9
OBIECTIV GENERAL 1: Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord	10
Direcția prioritară 1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor în sporirea competitivității regiunii	10
<i>Dezvoltarea orașelor poli de creștere</i>	10
<i>Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare</i>	12
<i>Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice</i>	13
Direcția prioritară 1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune	14
<i>Dezvoltarea mediului antreprenorial</i>	14
<i>Sporirea atractivității turistice</i>	15
Direcția prioritară 1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune	17
OBIECTIV GENERAL 2: Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii	17
Direcția prioritară 2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional	19
Direcția prioritară 2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri	22
Direcția prioritară 2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor	23
OBIECTIVUL GENERAL 3: Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională	23
Direcția prioritară 3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională	24
Direcția prioritară 3.2. Sprijinirea consolidării mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională	26
Direcția prioritară 3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională	27
PROVOCĂRI ȘI RISCURI	27
BUNE PRACTICI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE	28
CONCLUZII	29
ANEXE	
Anexa 1. Raport privind dezvoltarea capacităților specialiștilor ADR Nord, membrilor CRD Nord și a reprezentanților APL din RDN în perioada ianuarie - decembrie, 2024	
Anexa 2. Repartizarea mijloacelor financiare ale FNDRL pentru perioada ianuarie - decembrie, 2024	

ACRONIME

AAC/AAS	Asigurarea cu apă și canalizare / Asigurarea cu apă și sanitație
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
CDI	Cercetare dezvoltare Inovare
CDL	Comitetul Director Local
CNCDRL	Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale
CRD	Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CSAE	Competitivitate și susținerea activităților economice
DUP	Document Unic de Program
FNDRL	Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și Locală
GLR	Grupul de lucru regional
IA	Incubator de Afaceri
IDAM	Indicele de Deprivare a Ariilor Mici
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
ISA	Infrastructura de Sprijin a Afacerilor
MIDR	Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale
PI	Parc Industriale
PIB	Produsul Intern Brut
POR	Program Operațional Regional
POL	Program Operațional Local
PRU	Program de Revitalizare Urbană
RIAM	Rețeaua Incubatoarelor de Afaceri din Moldova
RUDISP	Revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice
RDN	Regiunea de Dezvoltare Nord
RDC	Regiunea de Dezvoltare Centru
RDS	Regiunea de Dezvoltare Sud
RDUTAG	Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională
SAT	Sporirea Atractivității turistice
LCM	Lucrări de Construcții Montaj
UIP	Unitatea de Implementare a Proiectelor
UCDU	Unitatea Consolidată de Dezvoltare Urbană
VIA	Valorificarea infrastructurilor de afaceri
ZEL	Zonă Economică Liberă

SUMAR EXECUTIV

Programul Operațional Regional (POR) Nord 2022-2024 este elaborat în concordanță cu obiectivele Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru perioada 2022-2028 și totodată se bazează pe necesitățile de dezvoltare a RDN. Măsurile de intervenție vizează atât Programele și fondurile naționale, precum și cele oferite de donatori și parteneri de dezvoltare. POR Nord include proiectele din Documentul Unic de Program (DUP) care au acoperire financiară din FNDRL, proiecte cu acoperire financiară externă precum și proiecte în căutare de surse financiare.

Documentul unic de program (DUP) 2022-2024 este un document de programare pe termen mediu a implementării politicii de dezvoltare regională, elaborat în baza programelor operaționale regionale (POR). Destinația DUP este de a contribui la realizarea obiectivului general al Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028, aprobată de către Guvern.

Documentul unic de program (DUP) 2022-2024, a fost avizat de către Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale (CNCDDL) la 03.12.2021 și aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.23 din 12.01.2022 incluzând 13 proiecte de dezvoltare regională pentru Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN), planificate spre implementare pentru anii 2022-2024 (Valorificarea infrastructurilor de afaceri - 2 proiecte; sporirea atractivității turistice - 2; revitalizare urbană și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice - 3 și aprovizionarea cu apă și sanitație - 6).

Prin HG nr.490 din 12.07.2023 privind modificare DUP pentru anii 2022-2024 au fost incluse 7 proiecte ce au fost selectate în rezultatul aplicării la concursul de selectare a proiectelor de dezvoltare urbană, revitalizarea economică și socială a orașelor (ediția – Octombrie 2022).

În cadrul ședinței CNCDDL din 18.12.2023, în baza Deciziei nr.30/23 au fost aprobate spre finanțare 8 proiecte (6 din domeniul RUDISP; 1 pe domeniul Competitivitate și susținerea activităților economice, aprobate prin HG nr.490 din 12.07.2023 și 1 pe domeniul de AAS aprobat prin HG nr. 23 din 12.01.2022). Astfel la finele anului 2023 în DUP pentru RDN erau incluse 20 proiecte dintre care: 2 proiecte din domeniul VIA, 2 - AT, 1 - CSAE, 9 - RUDISP și 6 - AAS.

Prin HG nr.239 din 03.04.2024 au fost aprobate modificări la DUP pentru anii 2022-2024 fiind incluse pentru RDN 6 proiecte (Cereri de finanțare) înaintate la concursul de selectare a proiectelor de aprovizionare cu apă și sanitație, programul de dezvoltare regională, apel pe listă (ediția octombrie 2023) pentru 3 proiecte dintre care a fost aprobată finanțarea pentru anul 2024. Totodată, a fost aprobată excluderea unui proiect de dezvoltare regională ce nu a îndeplinit criteriile de finanțare. Astfel, în DUP 2022-2024 după modificările efectuate prin HG 239 din 03.04.2024, lista proiectelor inclusiv actualizate constituie 25 proiecte (VIA - 1, AT - 2, RUDISP - 9, CSAE - 1, AAS - 12). Planul de finanțare al programelor și proiectelor de dezvoltare regională periodic este revizuit.

Prin Decizia CNCDDL nr. 3/24 din 29.01.2024 au fost aprobate în Planul anual de finanțare 2024 inițial 12 proiecte. Ulterior, un proiect a fost exclus (Construcția Centrului expozițional NORD-EXPO, mun. Bălți, str. Aerodromului, 1) prin HG nr.239 din 03.04.2024 și prin aceiași HG au fost introduse în DUP încă 6 proiecte pe listă pe domeniul AAS. Prin Decizia CNCDDL nr.11/24 din 21.06.2024 au fost aprobate spre finanțare doar 3 proiecte din cele 6. Pe parcursul anului 2024 din POR Nord 2022-2024 au fost implementate și în proces de implementare 14 proiecte cu finanțare din FNDRL dintre care: 6 proiecte au fost finalizate, 1 proiect în căutare de fonduri și 7 proiecte sunt la etapa de implementare. Statutul proiectelor pe domenii de intervenție sunt reflectate mai jos.

Tabel nr.1 Statutul proiectelor pe domenii de intervenție

Statut	VIA	CSAE	SAT	RUDISP	AAS	Total
Proiecte finalizate	1			3	2	6
Proiecte în implementare		1		3	3	7
Proiecte în căutare de fonduri					1	1
Total:	1	1		6	6	14

Planul anual de finanțare al programelor și proiectelor de dezvoltare regională a fost revizuit, iar ultima modificare a costurilor prezentate în Tabelul Nr.2 sunt aprobate spre finanțare prin Decizia CNCDDL nr. 11/24 din 21.06.2024 *Cu privire la aprobarea modificărilor la Planul anual de finanțare din mijloacele Fondului național pentru Dezvoltare Regională și Locală pentru anul 2024*, cu includerea a 3 proiecte noi depuse în cadrul concursului de selectare a proiectelor de aprovizionare cu apă și sanitație, programul de dezvoltare regională, apel pe listă (ediția octombrie 2023).

Tabelul nr.2 Lista proiectelor aprobate spre finanțare prin Decizia CNCDDL nr. 11/24 din 21.06.2024

Nr. d/o	Denumirea proiectului	Domeniul de intervenție	Costul total al proiectului / suma valorificată din FNDRL 2024	Statutul proiectului la finele an.2024
1.	Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord	VIA	6 470 063,27/ 900 068,35	Finalizat
2.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru subzona Soroca a Zonei economice Libere Ungheni-Business	CSAE	25 115 434,61/ 22 367 359,19	În derulare
3.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, mun. Soroca	RUDISP	7 761 481,71/ 6 440 160,91	Finalizat
4.	Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia	RUDISP	9 604 473,96/ 8 644 026,56	Finalizat
5.	Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni	RUDISP	8 498 357,64 /6 836 452,97	În derulare
6.	Sîngerei orașul Incluziunii Teritoriale. Etapa II	RUDISP	16 819 789,86/ 14 942 843,27	În derulare
7.	Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești	RUDISP	1 872 158,15/ 1 684 942,34	Finalizat
8.	Crearea complexului multifuncțional Sportiv mun. Edineț	RUDISP	32 583 583,19/ 1 402 732,05	În derulare
9.	Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni	AAS	18 561 624,78/ 0,00	Finalizat
10.	Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnița	AAS	14 444 444,44 0,00	În căutare de fonduri
11.	Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini	AAS	5 758 554,66/ 5 182 699,19	Finalizat
12.	Finalizarea și punerea în funcțiune a sistemului de apeduct Prut-Fălești	AAS	59 201 200/ 20 000,00	În derulare
13.	Construcția sistemelor de alimentare cu apă în 7 localități din r-nul Soroca	AAS	66 673 618/ 0,00	În derulare
14.	Construcția aducțiunii de apă pentru satele Temeleuți, Văscăuți, Coșernița, Cernița, raionul Florești cu conectarea la apeductul existent Zăluceni -Tîrgul - Vertiujeni, raionul Florești	AAS	17 206 996/ 1 516 400,00	În derulare
	Total:		290571 780,27/ 69 937 684,83	

Prin Hotărârea Guvernului nr. 435 din 21.06.2024 a fost aprobat Programul național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028, care reprezintă viziunea Guvernului Republicii Moldova și prioritățile asumate privind măsurile necesare pe termen mediu pentru susținerea accelerării dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare și are scopul să faciliteze parteneriatul dintre autoritățile administrației publice centrale și municipale, partenerii de dezvoltare și societatea civilă în vederea conjugării eforturilor individuale și comune de sprijinire a accelerării dezvoltării socio-economice a mun. Bălți.

La expirarea perioadei planificate, în a doua jumătate a anului 2024, specialiștii ADR Nord au evaluat POR Nord 2022-2024, prezentând propuneri și recomandări pentru următoarea perioadă de planificare, incluse în Raportul de evaluare.

La nivel național, a fost realizată o evaluare intermediară a primei etape de implementare a Programului Național de Dezvoltare a Orașelor Poli de Creștere pentru perioada 2021-2024, care include recomandări pentru orașele poli de creștere inclusiv din RDN: municipiile Edineț și Soroca.

PRINCIPALELE REZULTATE OBTINUTE ÎN PERIOADA DE RAPORTARE

perioada ianuarie - decembrie, 2024:

- ✓ 1 Program de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028 aprobat la nivel național (21.06.2024);
- ✓ 6 Cereri de finanțare în cadrul Concursului (apel pe listă) pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor de dezvoltare regională pe domeniul „Aprovizionare cu apă și sanitație”, ediția octombrie 2023, elaborate și depuse (06.06.2024);
- ✓ 3 ședințe ale CRD Nord organizate: 2 ședințe ordinare (25.04.2024 și 03.07.2024) și o ședință extraordinară (01.08.2024);
- ✓ 2 vizite în Regiunea de Dezvoltare Nord pentru partenerii externi (Slovacia 13-15.03.2024 și Estonia 25-28.03.2024) organizate;
- ✓ 6 vizite de studiu și schimb de experiențe organizate:
 - 1 vizită în Estonia în cadrul proiectului „Facilitarea transferului de cunoștințe către femeile și tinerii din mediul rural din Moldova cu privire la lansarea afacerilor și e-comerț” (20-25.05.2024);
 - 1 vizită în contextul Congresului Politicii de Dezvoltare Regională și Urbană în Cracovia, Polonia (7-8 octombrie 2024);
 - 1 vizită în contextul Forumului Urban Mondial, în Cairo, Egipt (4-8.11.2024);
 - 1 vizită în contextul programului de instruire „Consolidarea capacităților administrației publice din Moldova privind aderarea la UE”, organizat în cadrul Hertie School, Berlin, Germania (24-30.11.2024);
 - 1 vizită în România în contextul Forumului Orașelor Înfrățite (23-24.09.2024);
 - 1 vizită în Varșovia, Polonia, în contextul reuniunii Grupului de Lucru Sectorial ”Instrumente financiare și Politica Regională ” privind negocierea capitolului 22 (25-29.11.2024).
- ✓ 1 atelier de lucru „Aspecte teoretice și practice privind elaborarea proiectelor în domeniul turismului din sursele europene” organizat (14.03.2024);
- ✓ 2 training-uri privind Sprijinirea dezvoltării mediului antreprenorial în domeniul promovării produselor și serviciilor cu accent pe modele inovative de business organizate (26-27.03.2024);
- ✓ 1 conferință „Perspectivele integrării europene pentru comunitățile din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova” organizată (17.05.2024);
- ✓ 1 activitate de informare privind concursul proiectelor de inovare și transfer tehnologic în domeniul agriculturii, mediului și energiei organizată;
- ✓ 3 baze de date privind reprezentanții cvadrupului helix ai domeniilor specializării inteligente pentru RDN:
 - a) Agricultură și procesarea produselor agricole;
 - b) Fabricarea confecțiilor, încălțămintei și articolelor din piele și textile;
 - c) Fabricarea de mașini, echipamente și utilaje;
- ✓ 8 concepte de proiecte elaborate și depuse la diverse programe și fonduri externe în corespundere cu prioritățile politicii de dezvoltare regională;
- ✓ 4 programe de revitalizare urbană analizate (or. Lipcani, or. Cupcini, or. Ghindești, or. Florești);
- ✓ 1 conferință „Dezvoltarea regională prin specializare inteligentă” organizată (14.11.2024);
- ✓ 1 eveniment dedicat celor 15 ani de activitate a Agențiilor de Dezvoltare Regională Nord, Centru și Sud organizat (20.12.2024);

- ✓ 1 curs de instruire privind tehnicile de marketing online sau/și offline în domeniul turismului organizat (06.12.2024);
- ✓ 18 proiecte în proces de monitorizare post-implementare pentru asigurarea durabilității;
- ✓ 2 proiecte post-implementare evaluate conform Planului de monitorizare și evaluare pentru anul 2024;
- ✓ 2 PRS evaluate: În domeniul sporirii atractivității turistice a RDN pentru perioada 2017-2023 și în domeniul AAS a RDN;
- ✓ 227 Cereri de finanțare recepționate de la ONDRL analizate și avizate în cadrul concursului „Satul european” (ediția II, 2024) și 9 Cereri de finanțare pe Programul „Servicii de creșă publice” (august 2024);
- ✓ 1813 beneficiari contactați și informați în cadrul Programului EcoVoucher din cadrul proiectului „Abordarea crizei energetice în Republica Moldova” (februarie - iulie 2024);
- ✓ 14 proiecte regionale în implementare (ianuarie - decembrie 2024);
- ✓ 5 Recepții la terminarea lucrărilor realizată pentru proiectele:
 1. „Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni”;
 2. „Construcția sistemului de alimentare cu gaze naturale”;
 3. „Construcția drumului de acces dinspre traseul R14.1 la subzona Soroca în cadrul Zonei Economice Libere, Ungheeni-Business”;
 4. „Construcția drumului de acces dinspre str. Nicolae Testemițanu la subzona ZEL Soroca”;
 5. „Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini”.
- ✓ 3 proiecte noi aprobate în PAF la ședința CNCDDL din 21.06.2024;
- ✓ POR Nord 2022-2024 evaluat și Raportul de evaluare elaborat;
- ✓ Apelul competitiv de selectare a proiectelor de dezvoltare regională cu finanțare din FNDRL lansat și desfășurat (decizia Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale nr. 7/24 din 21.06.2024);
- ✓ Baza de date centralizator creată de MIDR și noul Sistem informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDRL) testate și disponibile pe platforma <https://mrdr.midr.gov.md/>.

INTRODUCERE

Programul Operațional Regional (POR) Nord este principalul document de programare elaborat la nivelul Regiunii de Dezvoltare Nord (RDN) care asigură corespondența dintre Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) 2022-2028 și intervențiile programate la nivelul regiunii. Documentul cuprinde o perioadă de programare de 3 ani, 2022-2024 inclusiv.

POR Nord își propune să contribuie la atingerea obiectivelor naționale strategice de dezvoltare regională. Prin urmare, direcțiile de dezvoltare ale regiunii au avut la bază viziunea strategică și obiectivele generale ale SNDR 2022-2028, fiind adaptate și ajustate la necesitățile regiunii.

POR Nord are la bază noua paradigmă de dezvoltare regională a țării, care reflectă atât tendințele europene de schimbare a paradigmei de abordare a dezvoltării regionale, cât și concluziile și lecțiile învățate pe parcursul ultimilor zece ani de implementare a politicii de dezvoltare regională, vizând intensificarea eforturilor pe sporirea competitivității regionale, pe utilizarea mai bună a potențialului celor mai importante zone urbane cu impact asupra creșterii ocupării forței de muncă și stimulării dezvoltării economice. Prin urmare, noul document strategic urmărește creșterea competitivității și dezvoltări durabile a Regiunii de Dezvoltare Nord, ajustarea disparităților și creșterea calității vieții cetățenilor.

Programul a fost realizat în conformitate cu prevederile metodologice de elaborare, aprobare și implementare a Programelor Operaționale Regionale, prin care au fost stabilite conținutul programului, cadrul de elaborare, consultare și aprobare al acestuia.

Documentul a fost aprobat prin decizia Consiliului pentru Dezvoltare Regională Nord nr. 3 din 28 februarie 2022 și actualizat pe data de 7 februarie 2023 prin Decizia nr. 2 „Cu privire la Prezentarea Planului de implementare POR Nord pentru anul 2023”.

Pe parcursul perioadei ianuarie - decembrie 2024, activitățile au fost desfășurate în conformitate cu Planul de acțiuni privind implementarea POR Nord pentru anii 2022-2024 și Planul de activitate al ADR Nord pentru anul 2024. Totodată, realizarea măsurilor este și va fi asigurată în continuare prin conlucrarea eficientă cu partenerii de dezvoltare și în colaborare cu autoritățile publice centrale și locale.

Prin urmare, toate activitățile desfășurate în perioada de raportare au rezultat din obiectivele generale și direcțiile prioritare stabilite în POR Nord 2022-2024.

Obiectivele generale ale POR Nord sunt:

1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord.
2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii.
3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională.

Realizarea obiectivelor menționate au drept scop atingerea următoarelor rezultate până la sfârșitul anului 2024:

- 1) Creșterea ponderii PIBR a RDN de la 16,4% până la 20%;
- 2) Creșterea ratei de ocupare a populației – minim 45%;
- 3) Sporirea accesului populației la servicii publice de apeduct din surse sigure de apă – minim 60%;
- 4) Sporirea accesului populației la servicii publice de canalizare – minim 25%;
- 5) Sporirea accesului populației la sisteme de colectare a deșeurilor – minim 15%;
- 6) Creșterea coeficientului de implementare a proiectelor din DUP, în comparație cu ciclul precedent (2016-2020) de la 44% la minimum 75%;
- 7) Creșterea coeficientului de valorificare a resurselor planificate de la cca 50% la minimum 75%.

Analiza valorilor efective, disponibile pe pagina oficială a BNS arată, că în anul 2021 RDN a contribuit la crearea **PIB-lui național** cu 15,3%. Este de menționat, că contribuția regiunii la crearea producției naționale a scăzut față de anul 2019 cu 1,1 p.p

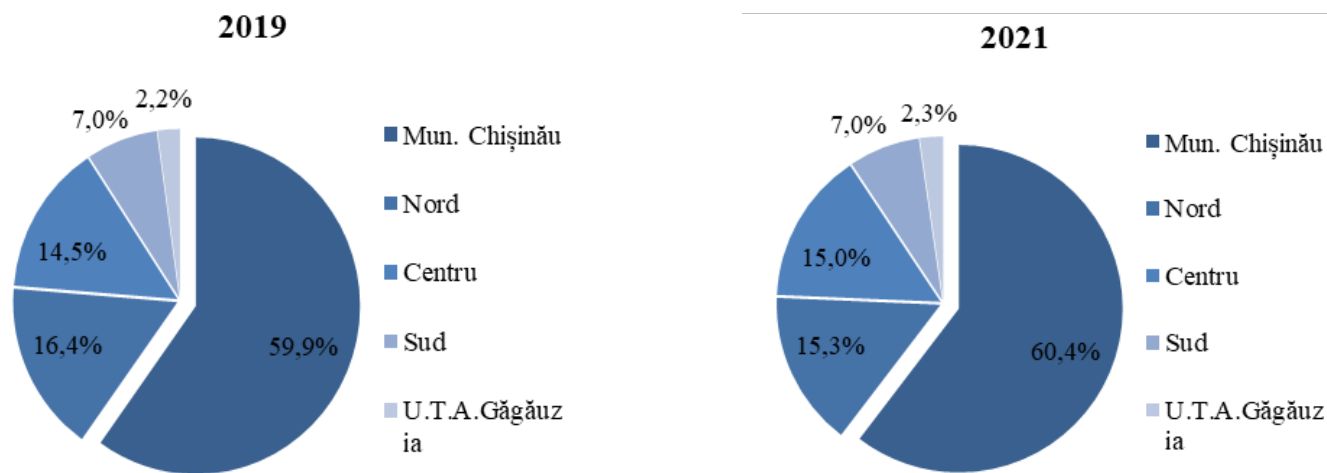

Figura 1. Contribuția RD Nord la formarea PIB național, %

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă în RDN, aceasta se poziționează peste media națională. În anul 2023 **rata de ocupare a populației** a constituit 47%, majorându-se cu 5,7 p.p. în raport cu anul 2020.

În contextul **infrastructurii tehnico-edilitare**, ritmurile de creștere ale acesteia sunt foarte modeste comparativ cu alte regiuni de dezvoltare. Astfel, conform ultimelor date disponibile pe pagina oficială a BNS, în anul 2023 situația se prezenta astfel:

- rata de conectare a populației la sistemul public de alimentare cu apă a fost de 62,7%, în creștere cu 8,2 p.p comparativ cu anul 2020 (54,5%);
- rata de conectare a populației la servicii de canalizare a constituit 29,0%, majorându-se cu 8,1 p.p în raport cu anul 2020 (20,9%).

Totodată este de menționat, că situația variază considerabil de la zonele urbane la cele rurale.

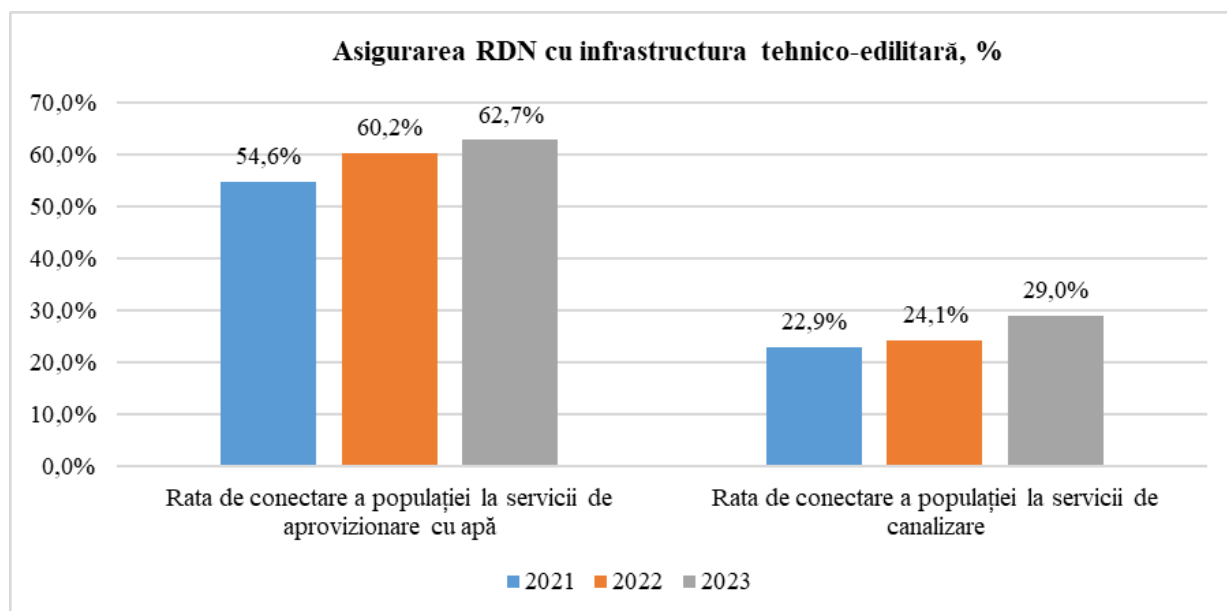

Figura 2. Asigurarea RD Nord cu infrastructura tehnico-edilitară, %

Reieșind din cele menționate mai sus, rezultă că pentru asigurarea dezvoltării și creșterii economice a regiunii, în continuare este necesară atragerea investițiilor prin aplicare la diferite fonduri naționale și externe. Astfel, conform Deciziei CNCDDL nr. 11/24 din 21.06.2024 cu privire la aprobarea „Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele financiare al FNDRL pentru anul 2024”, au fost aprobate spre finanțare 14 proiecte de dezvoltare regională, prezentate în Tabelul nr. 1 de mai sus.

În detaliu, activitățile realizate în perioada ianuarie-decembrie 2024 la nivel de fiecare obiectiv, sunt prezentate în partea ce urmează.

REALIZĂRI POR NORD LA NIVEL DE OBIECTIVE GENERALE ȘI DIRECȚII PRIORITARE:

OBIECTIV GENERAL 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord.

În pofida unor progrese înregistrate, RDN rămâne a fi puțin competitivă în contextul național, dezvoltarea regiunii fiind puternic influențată de mai mulți factori.

Un factor important reprezintă marginalizarea și periferizarea economică, socială, culturală, educațională și administrativă a mun. Bălți, care reprezintă al doilea oraș ca mărime și importanță din Republica Moldova. În ultimele decenii s-a format un decalaj enorm între mun. Bălți și mun. Chișinău practic pe toate dimensiunile de dezvoltare socio-economică. Aparent, mun. Bălți este al doilea centru industrial al țării, asigurând peste 14% din volumul total al producției industriale fabricate în Republica Moldova și concentrând 6,4% din numărul de salariați. Totodată, o analiză mai profundă a indicatorilor relativi de dezvoltare socio-economică evidențiază mai multe curențe sistemice, care afectează competitivitatea economică și calitatea vieții cetățenilor în mun. Bălți. În ultimii 30 de ani populația mun. Bălți s-a redus cu peste 30%, ceea ce este mai mult decât declinul demografic din alte orașe din țară. Nivelul salariului mediu în mun. Bălți s-a redus față de media națională de la 122% în anul 2000 la 95% în anul 2021. Și din analiza altor indicatori socio-economici rezultă descreșterea ponderii mun. Bălți în totalul valorilor la nivel național.

O altă provocare a regiunii în domeniul dezvoltării urbane ține de municipiile Soroca și Edineț, care au fost identificate și recomandate pentru a fi sprijinite în vederea dezvoltării acestora în calitate de poli de creștere. În prezent, aceste două municipii au un nivel de dezvoltare socio-economică nesatisfăcător, ceea ce subminează perspectivele de dezvoltare ale acestora.

Totodată, și orașele mici din regiune (17 orașe) nu îndeplinesc criterii minimale pentru categoria în care sunt încadrate, confruntându-se cu o accentuată ruralizare a modului de viață și pierzând până la 20-30% din populație.

În acest context, eforturile au fost orientate spre facilitarea dezvoltării socio-economice a orașelor regiunii, ca centre importante de creștere a competitivității regionale.

Un element important al acestui obiectiv îl reprezintă creșterea competitivității IMM, având în vedere, că 99% din totalul de întreprinderi din RDN sunt IMM-uri, care contribuie cu 68% la ocuparea forței de muncă și cu peste 50% la valoarea totală a venitului din vânzări din economia regiunii. Deși IMM-urile dețin rolul de motor al creșterii economice, totuși acest sector rămâne a fi insuficient de dezvoltat, cu impact negativ asupra sporirii competitivității economiei regionale.

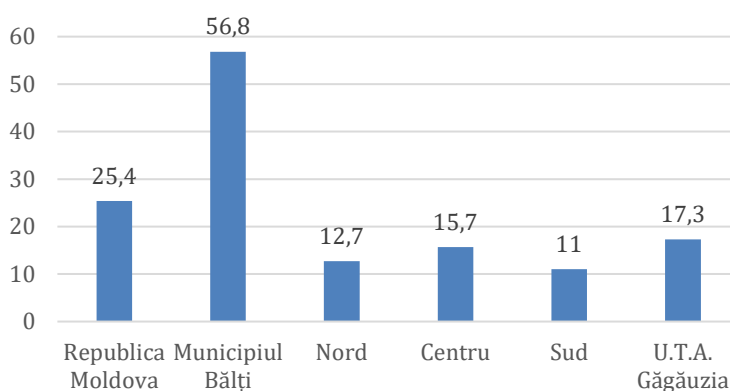

Figura 3. Densitatea IMM-urilor în profil regional, IMM/1000 locuitori, 2023

Acest fapt se manifestă prin gradul redus de cultură antreprenorială, reflectat prin densitatea relativ redusă a afacerilor în regiune, RDN poziționându-se pe locul 4 în ierarhia națională cu 12,7 IMM/1000 locuitori, valoare situată sub 50% din media națională.

De asemenea, în RDN există un număr limitat de sectoare economice puternice cu impact asupra competitivității economiei regionale (activități cu potențial de inovare). În acest context, se urmărește scopul stimulării specializării inteligente în regiune prin concentrarea investițiilor de dezvoltare asupra unor domenii-cheie în care regiunea deține avantaje competitive axate pe resurse disponibile și forță de muncă calificată, inclusiv sprijinirea dezvoltării întreprinderilor în domeniile competitive la nivel regional cu aport sporit de valoare adăugată brută.

OBIECTIV GENERAL 1. Creșterea competitivității și ocupării forței de muncă a Regiunii de Dezvoltare Nord

DIRECȚIILE PRIORITARE:

1.1. Consolidarea rolului și funcțiilor orașelor în sporirea competitivității regiunii

Dezvoltarea orașelor – poli de creștere din RDN

Măsura respectivă are ca scop să sprijine dezvoltarea și transformarea municipiilor Edineț și Soroca în poli de creștere, stimulând, astfel, și dezvoltarea zonelor rurale din vecinătatea acestor municipii.

Implementarea acțiunilor pentru această măsură s-a realizat prin intermediul Programului național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere în Republica Moldova pentru anii 2021-2027. În acest context, pe parcursul anului 2024, specialiștii ADR Nord au oferit suport consultativ mun. Edineț și Soroca și au facilitat participarea reprezentanților orașelor - poli de creștere la evenimentele de informare cu privire la oportunitățile de finanțare a proiectelor de dezvoltare urbană din diferite fonduri naționale și internaționale (apelul de Revitalizare Urbană, lansat de către Solidarity Fund PL în Moldova, Programul Interreg NEXT România-Republica Moldova).

De asemenea, reprezentanții APL Edineț și Soroca au participat la diverse instruirii și training-uri în vederea consolidării capacităților în domeniul elaborării și managementului proiectelor. În perioada de referință, specialiștii din cadrul UIP au participat la atelierul de lucru „Aspecte teoretice și practice privind elaborarea proiectelor în domeniul turismului din sursele europene”. Activitatea a fost realizată în data de 14.03.2024, în cadrul proiectului „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Nord a Republicii Moldova” implementat de către ADR Nord în parteneriat cu Pro4CE, Slovacia. În cadrul activității au fost prezentate elementele de bază ale unui proiect finanțat din sursele europene, dar și din sursele de finanțare națională, precum și managementul proiectelor integrate pentru dezvoltarea turismului în profil regional. Totodată, în cadrul conferinței „Perspectivele integrării europene pentru comunitățile din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova” din data de 17.05.2024, specialiștii din cadrul APL Soroca și Edineț au fost familiarizați cu apelurile programelor proiectelor europene, platformele de aplicare la proiecte precum și modalitățile de identificare a partenerilor externi.

În data de 07.11.2024 și 14.11.2024 specialiștii ADR Nord au participat la ședințele grupurilor de lucru pe Dezvoltare Urbană Integrată, organizate de către primăria mun. Soroca în cadrul proiectului „Întreprinderi și comunități puternice pentru Moldova” (GIZ/SBC), finanțat de Ministerul Federal German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ) unde au fost abordate aspecte legate de mobilitatea și infrastructură urbană. Începând cu luna aprilie 2024 au demarat lucrările de construcție/montaj în cadrul proiectelor din cele 2 orașe poli de creștere, mun. Soroca și mun. Edineț:

Tabel nr. 3 *Lista proiectelor implementate din domeniul „Dezvoltarea orașelor–poli de creștere din RDN”*

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțare a beneficiar (10%), lei	Valorificat în an. 2024	Statutul proiectului
1.	Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru Subzona Soroca a Zonei Economice Libere „Ungheni-Business”	25 115 434,61	22 367 359,19	2 748 075,42	22 367 359,19	În implementare
2.	Crearea complexului multifuncțional sportiv în municipiul Edineț	32 583 583,19	27 044 374,05	5 539 209,14	1 402 732,05	În implementare

În scopul dezvoltării urbane, economică și socială orașele - poli de creștere implementează proiecte, accesând resurse financiare prin mai multe programe și fonduri naționale și internaționale.

În perioada anilor 2021-2025 Primăria mun. Edineț în parteneriat cu Primăria mun. Alba Iulia (România) și Consiliul orașelor SMART, SUA implementează proiectul „Edineț – oraș cu perspectivă de viitor” din sursele Uniunii Europene, cu costul total de 4,358,886.00 Euro. Cofinanțarea partenerilor în cadrul acestui proiect este de 218,700.00 Euro.

La finalizarea acestui proiect primăria mun. Edineț va atinge următorii indicatori:

- Un sistem SMART de guvernare locală;
- 4 servicii publice îmbunătățite în municipiu;
- Promovată îmbunătățirea condițiilor de trai într-un mod inteligent;
- Promovată educația inteligentă în municipiu.

La nivel național a fost evaluat intermediar prima etapă de implementare a Programului național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere în Republica Moldova pentru perioada 2021-2024 care vizează recomandări inclusiv pentru orașele poli de creștere din RDN: municipiile Edineț și Soroca.

Evaluarea intermediară s-a realizat cu scopul de a analiza progresul realizat în prima etapă de implementare, identificarea principalelor provocări și formularea recomandărilor care să contribuie la îmbunătățirea implementării în etapa următoare (2025-2027) după cum urmează:

1. Extinderea termenului de implementare a Programului Național de Dezvoltare a Orașelor Poli de Creștere până în anul 2030, dat fiind faptul că 50% din proiecte nu au fost inițiate sau au fost inițiate fără finanțare sigură;

2. Clarificarea aspectelor de finanțare a programului pentru depășirea deficitului de resurse;
3. Actualizarea responsabilităților instituționale cu includerea și altor ministere în implementarea proiectelor din domeniul lor de competență;
4. Reevaluarea costurilor ținând cont de inflație, creșterea prețurilor pentru lucrările de construcție-montaj, rezultatele reestimării costurilor în urma elaborării studiilor de fezabilitate și documentației de proiect, precum și pe baza costurilor reale de implementare a proiectelor similare din ultima perioadă;
5. Actualizarea planului de acțiuni;
6. Ajustarea distribuției/partajării costurilor de implementare pe surse;
7. Întărirea comunicării cu partenerii de dezvoltare;
8. Detalierea procesului de monitorizare și evaluare pentru a evita situația actuală în care acestea sunt sporadice, iar indicatorii de bază nu sunt evaluați sistematic nici de autoritățile publice locale, nici de Agențiile de Dezvoltare Regională, nici de Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale;
9. Consolidarea Unităților de Implementare a Programului la nivel local;
10. Îmbunătățirea capacității administrative la nivel local;
11. Dezvoltarea parteneriatelor public-private.

Recomandările ce vizează implicarea agențiilor de dezvoltare regională în implementarea etapei următoare 2025-2027 a Programului național de dezvoltare a orașelor - poli de creștere în Republica Moldova, ADR Nord le-a luat în considerare în procesul de planificare și programare a următoarei perioade.

Accelerarea dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare

În contextul realizării măsurii respective, în perioada de referință, a fost actualizat Programul de accelerare al dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare cu datele statistice pentru anul 2022. De asemenea, au fost efectuate unele ajustări la program în baza obiecțiilor și recomandărilor parvenite din partea participanților la avizare în cadrul consultărilor publice.

În rezultatul tuturor completărilor/modificărilor efectuate, Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare a fost aprobat prin Hotărâre de Guvern în data de 21 iunie 2024.

În perioada de la aprobarea Programului Primăria mun. Bălți a realizat următoarele acțiuni din Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare pentru anii 2024-2028:

- 1) A fost creată Unitatea Consolidată de Dezvoltare Urbană (UCDU) în cadrul Primăriei mun. Bălți, aprobată prin Decizia Consiliului municipal Bălți nr. 5/4 din 20.09.2024;
- 2) Totodată, în anul 2024 primăria mun. Bălți a depus 3 note conceptuale în cadrul apelului competitiv de selectare a proiectelor cu finanțare din FNDRL, unul dintre care „Sporirea atractivității turistice în Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN) prin modernizarea zonei Canalului de Canotaj din municipiul Bălți” se regăsește în Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți în calitate de pol de dezvoltare și la etapa actuală este în proces de evaluare.
- 3) Proiectele incluse în Planul de acțiuni al Programului au fost promovate în cadrul ședințelor și întreprinderilor cu reprezentanții misiunilor diplomatice acreditate în RM și instituțiilor financiare internaționale.

Rolul principal în implementarea Programului este asigurat de UCDU, creată în cadrul Primăriei mun. Bălți.

UCDU este condusă de primarul mun. Bălți și este compusă din reprezentanții principalilor actori locali și naționali implicați direct sau indirect în realizarea proiectelor propuse.

Primăria mun. Bălți este responsabilă de organizarea și buna funcționare a UCDU, exercitând atât activitățile de coordonare operațională, cât și de secretariat tehnic.

Totodată, din cadrul Programul Național de accelerare a dezvoltării mun. Bălți ca pol de dezvoltare au fost identificate și selectate 5 proiecte investiționale și incluse în Lista de proiecte spre finanțare din Planul de creștere economică a Republicii Moldova, după cum urmează:

1. Modernizarea urbanistică a centrului civic al mun. Bălți (zona pietonală Independenței/Piața Vasile Alecsandri);
2. Construcția unui complex sportiv multifuncțional de importanță națională de tipul „Bălți Arena”;
3. Reabilitarea și extinderea rețelelor de canalizare pentru a crește rata de acoperire cu servicii de la 70% la 75%;
4. Reabilitarea și extinderea rețelelor de apeduct pentru a crește rata de acoperire cu servicii de la 73% la 80%;
5. Reconstrucția capitală a străzii Kiev în calitate de arteră urbană de legătură și tranzit a cartierelor Slobozia și Dacia și zona centrală a municipiului.

Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice

Pentru măsura respectivă intervențiile au fost orientate spre actualizarea bazei de date privind existența și valabilitatea Programelor de revitalizare urbană. Astfel, în perioada de referință au fost analizate 3 Programe de revitalizare urbană a orașelor Lipcani, Cupcini și Ghindești în vederea corespunderii programelor de revitalizare urbană cu prevederile Liniilor directe privind revitalizarea urbană în Republica Moldova și Ghidului privind revitalizarea urbană pentru orașele din Republica Moldova.

Totodată, a fost organizată o ședință de lucru cu reprezentanții APL or. Cupcini în cadrul căreia au fost expuse etapele de elaborare a PRU or. Cupcini, realizată împărțirea orașului în zone și stabilite viitoarele acțiuni,

Actualizarea PRU este o formă de suport acordată de către specialiștii ADR Nord APL-urilor în vederea revitalizării orașelor din RDN. Astfel, în luna septembrie anul curent a fost organizată o ședință de lucru cu reprezentanții APL or. Florești în cadrul căreia specialiștii primăriei au fost informați despre necesitatea elaborării unui raport de evaluare a nivelului de implementare a PRU or. Florești, iar ulterior actualizarea acestuia.

De asemenea, în vederea susținerii revitalizării orașelor, specialiștii ADR Nord au oferit suport informațional reprezentanților Primăriei or. Otaci despre apelurile de proiecte desfășurate pe domeniul revitalizării urbane.

Revitalizarea urbană reprezintă o activitate complexă, implementarea căreia necesită resurse financiare. Fondul de Sinergie Urbană (FSU), implementat de către Solidarity Fund în Moldova, reprezintă un fond prin intermediul căruia sunt cofinanțate activități ale proiectelor finanțate din FNDRL. Astfel, în anul 2024, adițional proiectelor implementate cu finanțare din FNDRL în RDN au fost implementate 2 proiecte cu finanțare din FSU: proiectul „Creșterea atractivității economice și sociale a zonei de revitalizare Valea Curechiului din orașul Drochia” în valoare de 947.000 lei și proiectul „Valorificarea potențialului socio-economic din zona de revitalizare urbană a municipiului Soroca prin implicare civică” în valoare de 852.555.

Conform Deciziei CNCDDL nr. 3/24 din 29.01.2024 cu privire la aprobarea „Planului anual de finanțare a programelor și proiectelor de dezvoltare regională din mijloacele financiare al FNDRL pentru anul 2024” au fost aprobate spre finanțare 5 proiecte din domeniul RUDISP prezentate în Tabelul de mai jos.

Începând cu luna aprilie au demarat lucrările de construcție montaj în cadrul proiectelor din domeniul Revitalizării Urbane finanțate din mijloacele FNDRL.

Din cele 5 proiecte din domeniul RUDISP- 3 au fost finalizate, 2 fiind la etapa de implementare și vor fi finalizate în anul 2025.

Tabelul nr. 4 Lista proiectelor implementate din domeniul „Revitalizarea orașelor mici și dezvoltarea infrastructurii spațiilor publice ”

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțare a beneficiar (10%), lei	Valorificat în 2024	Statutul proiectului
1.	Noi oportunități educaționale pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul Dealul Romilor, mun. Soroca	7 761 481,71	6 440 160,91	1 321 320,80	6 440 160,91	Finalizat
2.	Sîngerei – orașul incluziunii teritoriale	16 819 789,86	14 942 843,27	1 876 946,59	14 942 843,27	În implementare, se va finaliza în anul 2025
3.	Creșterea nivelului de trai în zona de revitalizare Valea Curechiului a orașului Drochia	9 604 473,96	8 644 026,56	960 447,40	8 644 026,56	Finalizat
4.	Dezvoltarea infrastructurii urbane prin termoizolarea grădiniței publice din cartierul Gara Fălești	1 872 158,15	1 684 942,34	187 215,81	1 684 942,34	Finalizat
5.	Reabilitarea infrastructurii de agrement și zonei verzi de pe str. Pușkin, or. Dondușeni	8 498 357,64	7 648 521,88	849 835,76	6 836 452,97	În implementare, se va finaliza în anul 2025
Total proiecte în domeniul RU finanțate din sursele FNDRL		44 556 261,32	39 360 494,96	5 195 766,36	38 548 426,05	

1.2. Îmbunătățirea mediului antreprenorial în regiune

O prioritate de bază pentru regiune constituie îmbunătățirea culturii antreprenoriale în vederea creșterii abilităților persoanelor de a materializa și dezvolta ideile de afaceri. În acest sens, intervențiile pentru măsura respectivă au fost concentrate pe două direcții de bază: dezvoltarea antreprenoriatului și sporirea atractivității turistice în regiune.

Dezvoltarea mediului antreprenorial:

În contextul dezvoltării mediului antreprenorial ADR Nord a continuat implementarea proiectului „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Nord a Republicii Moldova” finanțat de partenerii din Slovacia. În cadrul proiectului a fost organizat 1 atelier de lucru pentru antreprenorii cu afaceri din domeniul turismului „Aspecte teoretice și practice privind elaborarea proiectelor în domeniul turismului din resurse europene”, unde au fost prezentate elementele de bază ale unui proiect finanțat din sursele europene (analiza problemei și explicarea relevanței proiectului, identificarea grupului țintă, scopul și obiectivele proiectului,

principii de construire și valorificare a bugetului, raportarea financiară, stabilirea rezultatelor și produselor proiectului). În vederea promovării și îmbunătățirii vizibilității produselor oferite și serviciilor prestate de către antreprenori din RDN, specialiștii ADR Nord au acordat suport în dezvoltarea platformelor digitale/paginilor de pe rețelele de socializare a 6 antreprenori din RDN.

În cadrul proiectului „Facilitarea transferului de cunoștințe către femeile și tinerii din mediul rural din Moldova cu privire la lansarea afacerilor și e-comerț” implementat cu sprijinul partenerilor din Estonia au fost organizate 2 training-uri privind Sprijinirea dezvoltării mediului antreprenorial în domeniul promovării produselor și serviciilor cu accent pe modele inovative de business. La activități au participat 50 de antreprenori care au fost familiarizați cu elementele planului de afaceri pentru dezvoltarea afacerilor mici în mediul rural, au fost prezentate modelele inovative de business, precum și modalitățile, beneficiile utilizării e-comerțului în afaceri. Prin intermediul proiectului a fost facilitată participarea a 11 antreprenoare din mediul rural din RDN la un schimb de preluare a bunelor practice în Estonia unde au vizitat o serie de afaceri locale, familiarizate cu modalitățile de gestionare a afacerilor mici și cum să folosească oportunitățile de e-marketing într-un mediu global de piață deschisă.

Antreprenorii din RDN periodic sunt informați despre apelurile de proiecte, sursele de finanțare și activități de dezvoltare a capacităților în domeniul inițierii, managementului afacerilor proprii. Astfel, ADR Nord a facilitat participarea a 5 antreprenori din RDN la training-ul: „Creare și colaborare: Drumul spre Soluții Inovatoare” organizat de către NORTEK în data de 28 mai 2024. În cadrul trainingului participanților le-au fost prezentate cele mai bune practici în digitalizarea întreprinderilor și sursele de finanțare pentru procesul de digitalizare a întreprinderilor.

În vederea dezvoltării oportunităților de creștere economică în RDN prin crearea locurilor de muncă, consolidarea capacităților tinerilor și implicarea specialiștilor calificați în câmpul muncii, ADR Nord în parteneriat cu People in Need Moldova în perioada 2023-2024 a implementat proiectul „Asigurarea demnității și rezilienței comunităților vulnerabile prin abilitare social-economică”. În cadrul proiectului au fost acordate 13 granturi antreprenorilor din RDN pentru dezvoltarea afacerilor sale.

În data de 06.12.2024, ADR Nord în colaborare cu Oficiul Național al Turismului a organizat un curs de instruire dedicat actorilor din domeniul turismului privind utilizarea tehnicilor de marketing. În cadrul cursului antreprenorii au fost familiarizați cu mijloacele de promovare online și offline, diversitatea strategiilor de marketing, necesitățile fundamentale și dorințele clienților din domeniul turistic.

Sporirea atractivității turistice

În scopul realizării domeniului dezvoltării atractivității turistice a RDN în anul 2023 a fost finalizat procesul de implementare a 2 proiecte cu finanțare din FNDRL, ce țin de reabilitarea și dotarea muzeelor din orașele Bălți și Soroca.

Tabelul nr. 5 Lista proiectelor implementate din domeniul atractivității turistice

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului (Contractat) 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Statutul proiectului
1	„Reabilitarea, modernizarea și dotarea Muzeului de Istorie și Etnografie din mun. Bălți” (LCM + bunuri)	4 724 923,72	4 252 431,35	472 492,37	Finalizat
2.	„Valorificarea Patrimoniului istorico-cultural al Regiunii de Dezvoltare Nord prin reabilitarea Muzeului de Istorie și Etnografie din Municipiul Soroca” (LCM + bunuri)	8 211 045,52	7 389 940,97	821 104,55	Finalizat

Total proiecte în domeniul RU finanțate din sursele FNDRL	12 935 969,24	11 642 372,32	1 293 596,92	
--	----------------------	----------------------	---------------------	--

În vederea revizuirii direcțiilor strategice ale domeniului turistic în RDN, în anul 2023 ADR Nord a evaluat și, totodată, a inițiat procesul de actualizare a Programului Regional Sectorial (PRS) în domeniul sporirii atractivității turistice din RDN. Pe parcursul semestrului I, 2024, specialiștii ADR Nord în colaborare cu reprezentanții consiliilor raionale din RDN au identificat câteva concepte de proiecte care ulterior urmează a fi integrate în Programul Regional Sectorial. Totodată, în cadrul proiectului „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Nord a Republicii Moldova” a fost organizat atelierul practic „Aspecte teoretice și practice privind elaborarea proiectelor în domeniul turismului din resurse europene” în cadrul căruia au fost prezentate subtilitățile și specificul implementării unui proiect în domeniul turismului din sursele naționale și cele UE.

Sporirea atractivității turistice din RDN poate fi realizată inclusiv prin colaborarea dintre actorii regionali interesați (antreprenori, autoritățile publice locale, obiective turistice), ceea ce a fost demonstrat în cadrul cursului de instruire din data de 06.12.2024 prin intermediul căruia au fost identificate noi obiective turistice care au fost incluse pe harta destinațiilor turistice din RDN, elaborată în cadrul proiectului „Dezvoltarea digitală a agroturismului în Regiunea de Nord a Republicii Moldova” .

În perioada de raportare specialiștii ADR Nord au elaborat și depus 2 proiecte la *prioritatea: 2 Dezvoltarea socială peste frontiere, Obiectiv specific. 2.3: Consolidarea rolului culturii și al turismului durabil în dezvoltarea economică, incluziunea socială și inovarea socială în cadrul programului transfrontalier Interreg Next România – Republica Moldova 2021-2027* apel pe granturi standard proiectul: *Route for "Professional and Operational Management in Mirror (RO-RM) for hEritage Revitalisation"* și proiectul „Un pod prin timp: Palatele Unirii pe ambele malurile Prutului (Bridging#CULTURE)”. Proiectele se află la etapa de evaluare.

Autoritățile publice din regiune se implică activ în dezvoltare turismului la nivel local, implementând proiecte din surse externe.

Din sursele Uniunii Europene, prin intermediul POC România – Republica Moldova, Centrul pentru Cooperare Transfrontalieră, Integrare Europeană și Atragere a Investițiilor din cadrul primăriei or. Fălești a implementat proiectul transfrontalier „Călător pe meridiane”, în cadrul căruia s-a restaurat drumul istoric de acces din pavaj de granit pe str. Ștefan cel Mare din orașul Fălești, s-a reparat și procurat echipamentele necesare pentru Muzeul raional de istorie și etnografie „Lazăr Dubinovski” din orașul Fălești. Proiectul a fost finalizat în perioada de raportare. Ca rezultat al proiectului: 2 km de drum s-au restaurat; Muzeul de Istorie și Etnografie „Lazar Dubinovski” din or. Fălești renovat și dotat. Costul total al proiectului 681510 euro, dintre care 10% - 68151 euro a fost contribuția or. Fălești.

De asemenea, Consiliul raional Soroca în parteneriat cu Consiliul Județean Vaslui și Muzeul Județean „Ștefan cel Mare” Vaslui, România, au implementat proiectul „Ștefan cel Mare – istorie comună, patrimoniu comun, Soroca - Vaslui” în costul total de 1.664.118,4 euro, finanțat de Uniunea Europeană prin POC România-Republica Moldova, dintre care CR Soroca a contribuit cu 7,13% de resurse financiare, ceea ce constituie 118.633 euro. Proiectul transfrontalier a contribuit la promovarea și conservarea patrimoniului cultural și istoric al Raionului Soroca și al Județului Vaslui din România, prin restaurarea monumentelor istorice reprezentative situate în zonă și prin organizarea de evenimente culturale transfrontaliere. Proiectul a fost finalizat.

Primăria mun. Bălți a implementat proiectul transfrontalier finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020 „Eminescu: o cultură – o rută în zona transfrontalieră Botoșani - Bălți”, în valoare totală de 1 620 625,26 Euro; Bugetul Primăriei municipiului Bălți în proiect – 746 567,04 Euro dintre care contribuția proprie – 74 656,70 Euro.

În cadrul proiectului s-a reabilitat intrarea centrală, pavajul și instalat mobilierul urban în Parcul Central; reabilitat teatrul de vară din Parcul Central; creat Centrul de informare turistică în incinta Pinacotecii „Antioh Cantemir”; reabilitate trotuarele în piața Independenței; creat centrul educațional cultural și de cercetare a patrimoniului literar în incinta L.T. M. Eminescu; elaborată strategia de promovare turistică a mun. Bălți. Pe data de 30.12.2023 la Centrul de Cultură și Tineret mun. Bălți s-a desfășurat Conferința de finalizare a Proiectului cu prezentarea rutei eminesciene în municipiul Bălți.

1.3. Identificarea și promovarea specializării inteligente în regiune

Măsura respectivă este axată pe sprijinirea sectoarelor cheie cu potențial de specializare inteligentă din RDN, cu impact asupra creșterii economice prin sporirea gradului regional de cercetare, dezvoltare tehnologică, inovare și antreprenariat.

În acest context, în vederea promovării conceptului Specializarea Inteligentă în perioada de referință au fost elaborate 3 baze de date a părților interesate (stakeholderi) pentru domeniile prioritare ale specializării inteligente în RDN: (1) agricultura și procesarea produselor agricole, (2) fabricarea confecțiilor, încălțăminte și articolelor din piele și textile, (3) fabricarea de mașini, utilaje și echipamente

De asemenea, specialiștii ADR Nord au participat la sesiunea de informare a actorilor cvadruplu helix cu privire la promovarea apelurilor deschise de proiecte din domeniile cercetării și inovării organizată în parteneriat cu Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. În cadrul sesiunii a fost prezentat studiul de specializare inteligentă pentru RDN, precum și ideile de proiecte relevante domeniilor de specializare inteligentă identificate la nivelul regiunii.

În vederea promovării conceptului de specializare inteligentă și a domeniilor de specializare inteligentă din RDN în data de 14.11.2024 a fost organizată conferința „Dezvoltare regională prin specializare inteligentă” În cadrul conferinței au fost abordate mai multe subiecte printre care: specializarea inteligentă – factor stimulator al creșterii economice în Regiunea de Dezvoltare Nord; Programul Național de Specializare Inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 „Smart Moldova”, procesul de descoperire antreprenorială în contextul specializării inteligente, învățământul dual și cercetarea – premise pentru valorificarea potențialului de dezvoltare a Regiunii de Nord, Brașovul ca HUB regional, finanțarea și susținerea inovațiilor în cadrul companiilor, aspecte concurențiale și proprietatea intelectuală, oportunități de finanțare pentru domeniile de specializare inteligentă oferite de către instituțiile publice naționale (Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare). La eveniment au participat în total 173 de persoane reprezentanți ai Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (MIDR), Ministerului Educației și Cercetării (MEC), instituțiilor de dezvoltare regională partenere din Republica Moldova, mediului academic, organizațiilor naționale, administrațiilor publice locale, organizațiilor societății civile din nordul țării.

La fel, s-a realizat operaționalizarea grupurilor de lucru per domeniu de Specializare inteligentă a RDN prin organizarea a 3 paneluri care au reunit reprezentanți ai cvadruplului helix (mediul academic, antreprenori, autorități publice centrale, raionale, locale și societatea civilă) ai fiecărui domeniu. Astfel, în cadrul panelurilor au fost prezentate și validate ideile de proiect identificate în cadrul elaborării studiului de specializare inteligentă, antreprenorii au prezentat inovațiile utilizate în sectorul producției și beneficiile acestora asupra eficienței, cifrei de afaceri, clienților companiei.

OBIECTIV GENERAL 2. Sporirea coeziunii teritoriale și prevenirea excluziunii

Elementul cheie al acestui obiectiv îl constituie creșterea coeziunii teritoriale și diminuarea disparităților intra-regionale prin dezvoltarea echilibrată a zonelor urbane și rurale. Accentul a fost pus pe sprijinirea și asigurarea accesului populației la servicii publice calitative prin dezvoltarea și extinderea infrastructurii de alimentare cu apă, epurarea apelor uzate, reciclarea și valorificarea deșeurilor; promovarea ocupării și sprijinirea mobilității forței de muncă, sporirea eficienței energetice.

Deși în ultimii cinci ani dotarea gospodăriilor în RDN cu principalele utilități a cunoscut o evoluție pozitivă, totuși, ponderea populației conectate la rețeaua de alimentare cu apă și canalizare în regiune rămâne a fi foarte scăzută, plasându-se sub media națională.

Conform ultimelor date disponibile la BNS, în anul 2020, populația deservită de sistemul public de alimentare cu apă a fost de 437.000 persoane, reprezentând 54,5% din populația RDN. În mediul urban populația conectată la sistemul public de aprovizionare a fost de 254.400 persoane, pe când în mediul rural rata de conectare la sistemul de alimentare cu apă a fost de doar 182.600 persoane.

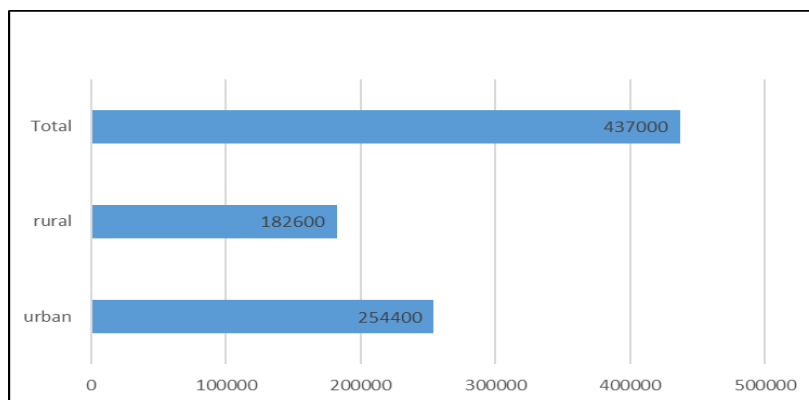

Fig. 4 Populația deservită de sistemul public de alimentare cu apă, persoane

Nivelul de dezvoltare al sistemului de canalizare în RDN este mai redus decât al sistemului de aprovizionare cu apă. În anul 2020 doar 173,5 mii persoane din populația regiunii era conectată la sisteme de canalizare ceea ce constituie 20,9%, fiind sub nivelul național (33,0%). Pe medii de reședință, 171,7 mii din populația urbană este conectată la sistemului de canalizare și doar 1,8 mii din populația rurală.

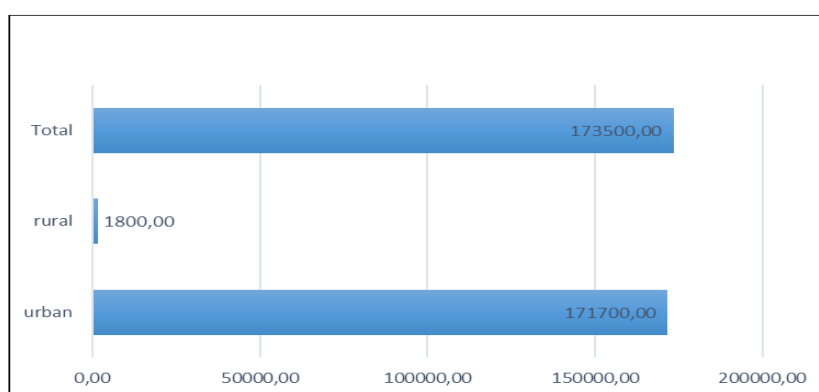

Fig. 5 Populația deservită de sistemul public de canalizare, persoane

În RDN infrastructura și managementul de gestionare a deșeurilor menajere solide este foarte slab dezvoltat. Indicatorul de bază utilizat pentru evaluarea domeniului de intervenție MDS este *Rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide*. Gradul de acoperire a localităților cu servicii de salubritate în anul 2020 a constituit doar 12,4% față de 21,4% situația pe țară. În graficul de mai jos vedem, că numărul localităților rurale ce dispun de serviciul de colectarea a deșeurilor este mult mai mic față de localitățile urbane.

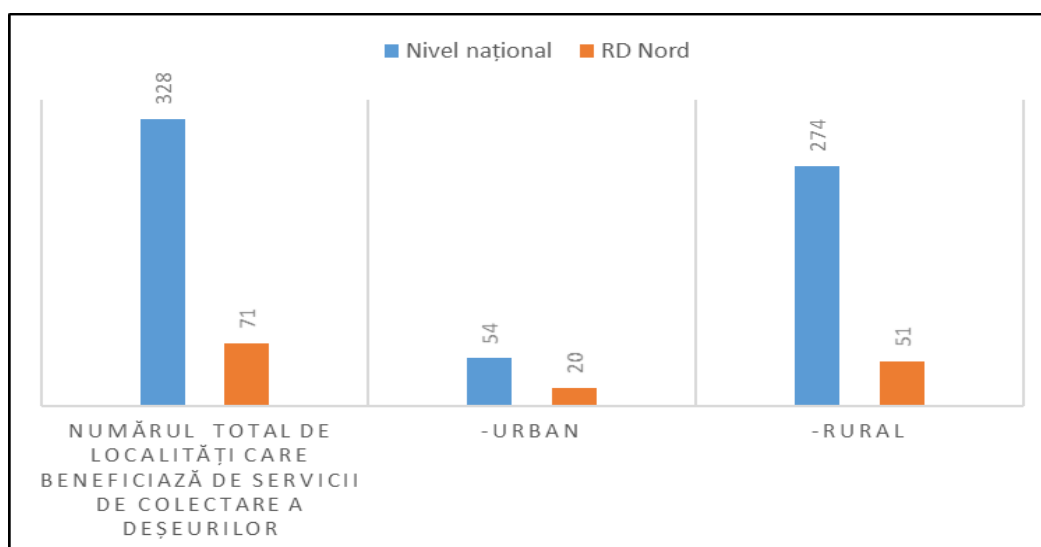

Fig. 6 Rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide

Infrastructura subdezvoltată a rețelilor de aprovizionare cu apă și canalizare, gestionarea neconformă a deșeurilor, continuă să fie o barieră în dezvoltarea și creșterea economică a regiunii, reprezentând un obstacol al dezvoltării orașelor mici, mijlocii și satelor din regiune, acestea având acces redus la activități economice productive, limitând astfel mobilitatea forței de muncă, cât și desfacerea produselor agricole în centrele urbane.

În acest sens, putem menționa, că este nevoie de o infrastructură de utilități publice corespunzătoare, pentru ca RDN să atragă investiții și să rămână competitivă pentru crearea de noi întreprinderi. De asemenea, acestea vor contribui la crearea unor locații mai atractive, a unor locuri de muncă și a unor condiții de trai mai bune, îndeosebi în zonele rurale.

La momentul actual, RDN este caracterizată prin o infrastructură de sprijin a afacerilor dezvoltată, ce include: 3 zone economice libere, 3 parcuri industriale, 2 incubatoare de afaceri, care oferă toată infrastructura necesară desfășurării activităților de producție și care asigură creșterea nivelului de dezvoltare a localităților, unde sunt amplasate, creșterea nivelului de ocupare și a veniturilor populației.

DIRECȚII PRIORITARE:

2.1. Îmbunătățirea infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional

Efortul investițional pentru extinderea și îmbunătățirea infrastructurii de apă și canalizare s-a realizat prin implementarea a 6 proiecte din domeniul AAC dintre care: 2 proiecte au fost finalizate, 3 proiecte (din cele 6 aprobate din apelul pe listă, ediția *octombrie* 2023) sunt la moment în implementare, 1 proiect este în căutare de fonduri, după cum sunt menționate în Tabelul nr. 6 de mai jos.

Alte 3 proiecte (din cele 6 aprobate din apelul pe listă, ediția *octombrie* 2023) nu au fost inițiate, deoarece nu au fost aprobate în PAF 2024.

I. Sprijinirea dezvoltării sistemului aprovizionării cu apă, canalizare și tratare a apelor uzate prin promovarea regionalizării și cooperării intercomunitare (intervenții pentru arii cu impact de minimum 20 mii locuitori).

Tabelul nr. 6 Lista proiectelor implementate din domeniul aprovizionării cu apă și canalizare

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțare a beneficiar (10%), lei	Valorificat în an. 2024	Statutul proiectului
1	PROIECT PE LISTĂ: Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnîța	14 444 444,44	0,00	0,00	0,00	I etapă - finalizată (Elaborarea studiului de prefezabilitate) Etapa de proiectare și realizare a construcției nu este inițiată din cauza lipsei surselor financiare.
2.	Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni	18 561 624,78	16 705 462,30	1 856 162, 48	0,00	Finalizat
3.	Construcția stației de tratare a apei și	5 758 554,66	5 182 699,19	575 855,47	5 182 699,19	Finalizat

	extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini					
4.	Finalizarea și punerea în funcțiune a sistemului de apeduct Prut-Fălești	59 201 200,00	53 281 080,00	5 920 120,00	20 000,00	În implementare. La etapa de elaborare a documentației tehnice.
5.	Construcția sistemelor de alimentare cu apă în 7 localități din r-nul Soroca	66 673 618,00	60 006 256,20	6 667 361,80	0,00	În implementare. La etapa de licitație.
6.	Construcția aducțiunii de apă pentru satele Temeleuți, Văscăuți, Coșernița, Cernița, raionul Florești cu conectarea la apeductul existent Zăluceni -Tîrgul - Vertiujeni, raionul Florești	17 206 996,00	15 486 296,40	1 720 699,60	1 516 400,00	În implementare. Executarea LCM.
Total proiecte în domeniul AAC finanțate din sursele FNDRL		181 846 437,88	150 661 794,09	16 740 199,35	6 719 099,19	

Proiectele listate mai sus pe domeniul AAC se axează pe 2 componente de bază: a) sisteme de aprovizionare cu apă; b) canalizare și tratare a apelor uzate.

Proiectul „Aprovizionarea cu apă din râul Nistru pentru 33 localități din raioanele Dondușeni, Soroca, Ocnîța” a fost elaborat de către ADR Nord în parteneriat cu beneficiarii Consiliilor raionale din raioanele Dondușeni, Soroca și Ocnîța, fiind depus în cadrul apelului „pe listă” în anul 2020. La Etapa I a proiectului a fost elaborat Studiul de fezabilitate. Etapa a II a proiectului prevede elaborarea documentației tehnice pentru proiectul dat. Costul estimativ necesar elaborării documentației tehnice detaliate a proiectului (Lot 1) este de circa 14 800 000,00 lei. Pentru anul 2024 nu au fost prevăzute resurse financiare pentru proiectul respectiv, însă au fost purtate negocieri cu partenerii de dezvoltare de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) și Banca germană Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW).

Proiectele „Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni” și „Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini” (componenta canalizare) urmăresc obiectivul epurării apelor uzate prin instalarea echipamentelor specializate, precum și reabilitarea/construcția sistemelor de canalizare. Proiectul „Sisteme de sanitație moderne pentru cetățenii raionului Glodeni” a fost finalizat. A fost realizată procedura de transmitere a costurilor investiționale către CR Glodeni. În urma execuției lucrărilor de construcție montaj la obiectul nominalizat au fost atinși următorii indicatori: - 1 Stație de epurare modernă AT 1600 construită; - 1 Stație de pompare a apelor menajere reconstruită (schimbat pompele); - 3 km de rețele de canalizare gravitațional construite; - 1,7 km de canalizare sub presiune construite.

Proiectul „Construcția stației de tratare a apei și extinderea sistemului de canalizare în orașele Edineț și Cupcini” a fost finalizat în luna noiembrie 2024 și organizată recepția la terminarea lucrărilor. Urmează transmiterea costurilor investiționale beneficiarului.

2.1.1. Pentru îmbunătățirea accesului populației la apă și sanitație din r-le Rîșcani și Soroca, pe data de 22 martie 2023, la MIDR au fost semnate două acorduri, care vor contribui la îndeplinirea acestui deziderat. Din sursele oferite de Banca Mondială în cadrul Proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova” ratificat prin Legea nr. 169/2022 pentru ratificarea Acordului de finanțare dintre Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare în vederea implementării proiectului „Securitatea aprovizionării cu apă și sanitație în Moldova”, în RDN urmează a fi implementate 2 subproiecte: 1., „Construcția infrastructurii alimentare cu apă a localităților din raionul Rîșcani” - pe componenta sisteme de aprovizionare cu apă și 2., „Construirea stației de epurare și a infrastructurii de canalizare în municipiul Soroca” - în cadrul componentei canalizare și tratare a apelor uzate.

În contextul respectiv, au fost semnate Acordul de suport între Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Agenția de Dezvoltare Regională Nord și IP Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, precum și Acordul de cooperare între IP Oficiul Național de Dezvoltare Regională și Locală, Agenția de Dezvoltare Regională Nord și primăria municipiului Soroca.

În perioada de raportare Unitatea de Implementare a Proiectului din mun. Soroca a înaintat specificațiile tehnice pentru lansarea procedurilor de procurare a serviciilor de proiectare și construcție a infrastructurii de canalizare (stație de epurare și colector), ceea ce ar însemna că primăria mun. Soroca va iniția în următoarea perioadă procedura de semnare a contractului de delegare. În luna decembrie a fost semnat Contractul de finanțare cu APL Soroca și ADR Nord.

În vederea creșterii numărului de persoane conectate la sistemul centralizat de aprovizionare cu apă, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale a lansat în luna octombrie, 2023, Concursul (apel pe listă) pe domeniul „Aprovizionare cu apă și sanitație”. În acest context, ADR Nord a elaborat și aplicat 6 Cereri de finanțare, dintre care 3 proiecte: „Finalizarea și punerea în funcțiune a sistemului de apeduct Prut Fălești”, „Construcția sistemelor de alimentare cu apă în 7 localități din raionul Soroca”, „Construcția aducțiunii de apă pentru satele Temeleuți, Văscăuți, Coșernița, Cernița raionul Florești, cu conectarea la apeductul existent Zăluceni – Târgul Vertiujeni – Vertiujeni raionul Florești” au fost incluse în DUP 2022-2024 și aprobate de către CNCDDL în PAF 2024.

II. Sprijinirea transformării graduale a operatorilor de utilități publice din orașele – centre raionale în operatori regionali care vor acoperi cu servicii și localitățile rurale proxime, aflate într-o rază de 5-30 kilometri depărtare.

În perioada de referință s-au implementat proiecte de îmbunătățire a infrastructurii tehnico-edilitare de bază la nivel regional specificate în Tabelul nr. 6. Specialiștii ADR Nord au solicitat ca la toate vizitele de monitorizare să participe și operatorul local/regional care prestează serviciul de aprovizionare cu apă și sanitație în scopul asigurării unei tranziții eficiente și sustenabile a bunurilor create în urma implementării proiectelor. Odată cu extinderea/îmbunătățirea infrastructurii de utilități, se plasează accente și pe instruirea personalului operatorilor locali pentru a face față modernizărilor realizate în cadrul proiectelor investiționale implementate, precum și implementarea unor sisteme moderne de gestionare a resurselor și de monitorizare.

În cadrul vizitelor de monitorizare a proiectului în implementare „Construcția aducțiunii de apă pentru satele Temeleuți, Văscăuți, Coșernița, Cernița raionul Florești, cu conectarea la apeductul existent Zăluceni-Târgul Vertiujeni-Vertiujeni raionul Florești” atât APL cât și operatorul local/regional „Servicii comunale Florești” au fost implicați în procesul de proiectare și în cel de implementare pentru asigurarea unei gestionări eficiente în perioada post implementare a proiectului. De asemenea, reprezentanții operatorului de gestionare sunt prezenți la fazele determinante ale proiectului de rând cu autorul de proiect și responsabilul tehnic.

Operatorii de servicii au fost informați că finanțarea din FNDRL este orientată spre construcția/reconstrucția sau extinderea apeductelor magistrale, a aducțiunilor către localități, cu sursa de captare a apei de suprafață, inclusiv a proiectelor de dezvoltare a infrastructurii de canalizare. Din FNDRL se alocă finanțare doar pentru crearea infrastructurii edilitare regionale, iar conectarea gospodăriilor la infrastructura creată trebuie să fie asigurată din sursele proprii ale beneficiarilor. Costurile pentru conectările interne nu sunt eligibile din FNDRL. Prin urmare, în cadrul proiectelor regionale, mereu s-a atenționat și accentuat faptul că beneficiarul

împreună cu prestatorul de servicii trebuie să asigure sustenabilitatea investițiilor pentru atingerea obiectivelor proiectului și indicatorilor setați, care vor fi monitorizați și în perioada post-implementare.

2.2. Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru afaceri

Elementul cheie al acestei măsuri reprezintă crearea de noi structuri regionale și locale de sprijinire a afacerilor, modernizarea și extinderea celor existente având ca scop atragerea investițiilor, revigorarea și dezvoltarea economiilor locale și regionale. Astfel, un accent sporit a fost pus pe următoarele direcții prioritare:

- Extinderea și diversificarea infrastructurii existente de sprijin pentru dezvoltarea afacerilor (incubatoare și acceleratoare de afaceri, centre de inovare tehnologică, centre de business, etc.);
- Sprijinirea dotării cu infrastructură tehnico-edilitară a Parcurilor Industriale și sub-Zonelor Economice Libere pentru valorificarea oportunităților investiționale.

Astfel, în perioada raportată, pe domeniul dezvoltării infrastructurii de suport în afaceri în RDN a fost implementat 1 proiect din sursele FNDRL:

Tabelul nr. 7 Lista proiectelor implementate din domeniul dezvoltării infrastructurii de suport în afaceri

Nr.	Denumirea proiectului	Cost total al proiectului 100%, lei	Suma solicitată din sursele FNDRL (90%), lei	Cofinanțarea beneficiar (10%), lei	Valorificat în an. 2024	Statutul proiectului
1	„Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord” (LCM și Bunuri)	6 470 063,27	5 823 056,98	647 006,29	900 068,35	Finalizat
Total proiecte în domeniul DIA finanțate din sursele FNDRL		6 470 063,27	5 823 056,98	647 006,29	900 068,35	

Pentru proiectul „Rețeaua Start-up Hub: Laboratoare antreprenoriale din Regiunea de Dezvoltare Nord” în anul 2023 au fost executate lucrările de construcție-montaj prevăzute în ofertă, conform proiectului tehnic. Proiectul a mai prevăzut două componente de bază: procurarea echipamentului specializat pentru dotarea laboratoarelor antreprenoriale din 5 instituții de învățământ, precum și activități de instruire în domeniul afacerilor. Componenta „Echipament și mobilier” a fost finalizată în trimestrul IV al anului 2024. Toate bunurile procurate au fost transmise aplicantului proiectului (Incubatorul de Afaceri din Soroca) cu transmitere ulterioară către partenerii proiectului/beneficiarii finali - 5 instituții de învățământ din mun. Soroca, în cadrul cărora au fost create 5 laboratoare regionale de afaceri pe domenii specifice. Componenta „Activități de instruire” a fost realizată din resursele beneficiarului.

De asemenea, în mun. Soroca se implementează proiectul „Crearea și dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare pentru Subzona Soroca a Zonei Economice Libere „Ungheni-Business”. Acest proiect va contribui semnificativ la dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitare a Subzonei Soroca a Zonei Economice Libere „Ungheni-Business” pentru valorificarea oportunităților investiționale. Proiectul prevede crearea condițiilor optime de funcționare a Subzonei Soroca a Zonei Economice Libere „Ungheni-Business” prin construcția rețelei electrice, a rețelei de gaze, și îmbunătățirea accesului către zona economică prin construcția a 2 drumuri. La momentul actual, proiectul se află pe final de implementare și deja au fost construite: 3938 m de gazoduct; 2 510 m de drum de acces către ZEL Soroca (R-14); 6 628 m² drum de acces dinspre str. Nicolae Testemițanu către ZEL, subzona Soroca construit și 281,33 m² de drumuri laterale. Urmează finalizarea subproiectului „Montarea LEC 10 kv de la PDC Soroca cel. 5,29”, în rezultat vor fi construite circa 3000 m rețele de electricitate.

2.3. Sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor

Măsura respectivă a pus accentul pe sprijinirea eficienței energetice și extinderea utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice. Prin promovarea investițiilor în eficiența energetică s-a urmărit reducerea consumului de energie în clădirile publice și confortul termic.

Prin urmare, creșterea performanței energetice a clădirilor va conduce la importante economii de energie și reducerea gazelor cu efect de seră, fapt ce va contribui în mare măsură la dezvoltarea unei regiuni mai ecologice și mai prietenoase cu mediul.

De asemenea, măsura dată are ca scop și sporirea nivelului de conștientizare și de promovare a beneficiilor utilizării surselor de energie regenerabile.

În perioada de raportare ADR Nord a participat în cadrul Programului EcoVoucher, realizat cu suportul Programului „Abordarea crizei energetice în Republica Moldova”, finanțat de UE și implementat de PNUD Moldova în parteneriat cu Agenția pentru Eficiență Energetică (AEE). În cadrul programului specialiștii ADR Nord au realizat o campanie de informare și mobilizare, ce a avut la bază o abordare metodologică, care a inclus mai multe metode și instrumente, precum realizarea campaniei de informare a potențialilor beneficiari, acordarea suportului consultativ de la distanță pentru beneficiari, aflarea opiniei beneficiarilor despre program, identificarea gradului de satisfacție a beneficiarilor, evaluarea impactului programului asupra gospodăriilor beneficiare. Astfel, în perioada ianuarie – decembrie, 2024, au fost organizate 3 sesiuni de informare, în cadrul cărora au fost contactați telefonic 1813 de beneficiari de vouchere.

Beneficiarii voucherelor au avut posibilitatea să înlocuiască electrocasnicele vechi cu electrocasnice noi, mai eficiente energetic, proces ce va contribui la reducerea nivelului de CO₂ și sprijinirea procesului de adaptare a regiunii la schimbările climatice.

La invitația AO „Caroma Nord”, ADR Nord a participat pe data de 17 mai 2024 la Forumul "Justițiarilor ECO", în cadrul căruia publicul larg a fost informat cu privire la proiectele ecologice implementate de asociațiile obștești, instituții publice și private din RDN pe domeniul protecției mediului înconjurător, dar și prezentate proiectele realizate de ADR Nord.

Urmare a Apelului propunerilor de proiect privind Revitalizarea Urbană desfășurat în perioada iulie-august, 2024 și a procedurii de evaluare a aplicațiilor în Regiunea de Dezvoltare Nord, Solidarity Fund PL în Moldova implementează proiectul de Revitalizare Urbană „Reconstrucția barajului lacului de acumulare din or. Rîșcani”, în cadrul proiectului „EU4 Moldova Reziliență – stat sigur, comunități puternice”, finanțat de Comisia Europeană prin intermediul FPI (Foreign Policy Instruments) și implementat de Solidarity Fund PL în Moldova. Implementarea proiectului este realizată de către APL Rîșcani cu suportul Solidarity Fund PL în Moldova.

OBIECTIV GENERAL 3. Îmbunătățirea mecanismelor și instrumentelor de implementare a politicii de dezvoltare regională

Implementarea politicii de dezvoltare regională este susținută atât prin intermediul programelor și fondurilor naționale, precum și cele oferite de donatorii și parteneri de dezvoltare.

În acest context, ca linie distinctă pentru realizarea Politicii de dezvoltare regională au fost rambursările pentru I semestrul al anului 2024 din bugetul de stat a mijloacelor Fondului național pentru dezvoltare regională, alocate spre finanțarea celor 14 proiecte din DUP 2022-2024.

Scopul acestui obiectiv este de a eficientiza procesul de implementare a politicii de dezvoltare regională, prin **crearea, îmbunătățirea și ajustarea** mecanismelor și a unui cadru instituțional corelat cu realitățile și necesitățile regionale, care să sprijine atingerea obiectivelor regionale de dezvoltare.

În acest sens acțiunile au fost orientate spre:

- Sprijinirea îmbunătățirii mecanismului de finanțare a proiectelor în domeniul dezvoltării regionale;
- Îmbunătățirea instrumentelor de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de dezvoltare regională;
- Consolidarea capacităților tuturor actorilor regionali în domeniile aferente politicii de dezvoltare regională.

Pentru realizarea acestui obiectiv s-au consolidat toți actorii instituționali implicați în procesul dezvoltării regionale, astfel încât să fie asigurată o abordare unică și integrată de planificare, coordonare și evaluare a investițiilor publice sectoriale direcționate spre dezvoltarea regiunilor. Este vorba de o politică de dezvoltare regională și mai nou locală cu o abordare intersectorială, care să contribuie la dezvoltarea obiectivelor din alte strategii.

În scopul promovării politicii de dezvoltare regională pe data de 17 mai 2024 a fost organizată Conferința „*Perspectivile integrării europene pentru comunitățile din Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova*”. În cadrul evenimentului au fost prezentate perspectivele parcursului european al Republicii Moldova, fondurile Uniunii Europene disponibile pentru domeniile aferente dezvoltării regionale, accesibile pentru tineri, cercetători și autorități publice locale. Totodată, a fost expusă situația curentă a Republicii Moldova în procesul de preaderare și pașii care urmează a fi întreprinși în perioada imediat următoare.

De asemenea, echipa ADR Nord a participat în data de 19 mai 2024 la celebrarea Zilei Europei în „Orășelul European” din Bălți. Specialiștii ADR Nord au informat vizitatorii „Orășelului European” despre proiectele de dezvoltare regională implementate în nordul țării, inclusiv cu suportul Uniunii Europene, au fost diseminate diferite materiale informative despre Uniunea Europeană și diferite publicații de promovare a regiunii. Au fost organizate activități interactive cu vizitatorii orașelului.

Rezultatele implementării politicii de dezvoltare regională au fost evidențiate și promovate și în cadrul evenimentului „15 ani de dezvoltare regională”, organizat de către Agențiile de Dezvoltare Regionale Nord, Centru și Sud sub egida Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, în data de 20 decembrie 2024, la Palatul Republicii din Chișinău. Evenimentul aniversar a reunit, într-un cadru festiv, reprezentanți ai conducerii țării, membri ai corpului diplomatic, parteneri de dezvoltare și beneficiari ai proiectelor de dezvoltare regională. Astfel, în cadrul evenimentului au fost reflectate progresele realizate în dezvoltarea regională de către cele 3 Agenții de Dezvoltare Regională, rolul parteneriatului dintre autoritățile naționale, Agențiile de Dezvoltare Regională, autoritățile publice locale și partenerii internaționali.

DIRECȚII PRIORITARE

3.1. Eficientizarea operațională a procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională

Scopul acestei direcții constă în eficientizarea procesului de implementare a politicii de dezvoltare regională. În acest sens, au fost întreprinse acțiuni pe 2 măsuri majore:

1. Sprijinirea îmbunătățirii cadrului instituțional al politicii de dezvoltare regională.

Activitățile realizate la această măsură au fost axate pe procesul de regionalizare și promovare a obiectivelor de sporire a competitivității regionale și dezvoltarea cadrului instituțional. Astfel, cu participarea ADR Nord, în cadrul normativ și legislativ au fost operate modificări și ajustări în acest sens, pentru a face posibilă dezvoltarea ascendentă a regiunii. Au fost elaborate ajustări și completări la:

- Programul Național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024-2027;
- Programul Național de dezvoltare industrială pentru anii 2024-2028;
- Programul național de specializare inteligentă al Republicii Moldova pentru anii 2024-2027 „SMART MOLDOVA”;
- Programul de consolidare a capacităților APL în managementul proiectelor, elaborat de IRMIR;
- Ghidul de aplicare la apelul competitiv de selectare a proiectelor de dezvoltare regională, ediția 2024;
- Consultați Termenii de referință și înaintate propuneri pentru Apelul de propuneri de proiecte „Revitalizarea urbană pentru sporirea rezilienței comunităților locale”, lansat în Republica Moldova ca parte a proiectului EU4 Moldova Rezilientă – stat sigur, comunități rezistente (EU4MR), finanțat de Comisia Europeană prin intermediul FPI (Foreign Policy Instruments) și implementat de Solidary Fund PL în Moldova;
- Analizate Instrucțiunile cu privire la monitorizarea politicii de DR și monitorizarea și evaluarea proiectelor de DR și înaintate propuneri pentru actualizarea acestora;
- Înaintate propuneri de actualizare a Manualului Operațional (cadru) a Agenției de Dezvoltare Regională.

În contextul obținerii statutului de țară candidată la UE a Republicii Moldova, ADR Nord s-a implicat activ la elaborarea răspunsurilor la chestionarul cu privire la Pachetul de extindere al Comisiei Europene 2023 și anume, la capitolul 22: POLITICA REGIONALĂ ȘI COORDONAREA INSTRUMENTELOR STRUCTURALE.

Conform cadrului legislativ în vigoare, *la nivel regional*, Consiliul Regional pentru Dezvoltare (CRD) Nord este organul de coordonare a politicii de dezvoltare regională, iar ADR Nord, în cadrul căreia își desfășoară activitatea 4 secții cu 21 angajați, asigură secretariatul.

Anul 2024 a fost anul de constituire a Consiliului Regional pentru Dezvoltare (CRD) Nord în componența nouă (legislatura a V-a), fiind organizat concursul de selectare a reprezentanților societății civile și a sectorului privat, în calitate de membri ai CRD Nord (17.01.2024 – 14.02.2024).

În vederea facilitării dialogului între actorii regionali și îmbunătățirii guvernantei locale în domeniul dezvoltării regionale, au fost organizate 3 ședințe ale CRD Nord dintre care: 2 ședințe ordinare pe data de 25.04.2024 și respectiv pe data de 03.07.2024 și o ședință extraordinară în data de 01.08.2024. În cadrul primei ședințe au fost desemnați președintele, vicepreședintele CRD Nord, reprezentantul sectorului asociativ în cadrul CNCDDL. Rata medie de participare a membrilor CRD Nord la ședințele CRD Nord a constituit 83%.

Începând cu luna iunie 2024 corespondența de intrare și ieșire din cadrul ADR Nord a fost înregistrată în varianta electronică prin sistemul de e-Administrare Managementul Documentelor, sistem nou pus în aplicare la recomandarea I.P. Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică (STISC).

2. Eficientizarea procesului de monitorizare și evaluare a politicii și proiectelor de dezvoltare regională.

În acest scop activitățile au fost orientate spre realizarea următoarelor aspecte: actualizarea/modernizarea bazei de date regională care va permite colectarea indicatorilor regionali, informației cu privire la proiectele cu impact regional implementate în RDN, monitorizarea atingerii rezultatelor vizate, inclusiv prin urmărirea indicatorilor de realizare.

În perioada de referință a fost completat Tabelul cu indicatorii realizați în rezultatul implementării proiectelor de dezvoltare regională și a celor soft din alte surse; elaborat Raportul de progres cu privire la implementarea POR pentru perioada ianuarie – decembrie, 2024, elaborate 4 Rapoarte trimestriale de activitate al ADR Nord.

În semestrul I al anului 2024 a fost inițiat procesul de evaluare conform planului de monitorizare a durabilității și evaluarea proiectelor de dezvoltare regională a 2 proiecte: „Centrul Creativ-Inovativ Pro-Cariera Otaci”, implementat în perioada 2014-2018 din sursele FNDR și „Crearea sistemului integrat de dezvoltare durabilă a sectorului apicol în Regiunea de Dezvoltare Nord a Republicii Moldova”, implementat în perioada anilor 2015-2017 din sursele Guvernului României. În luna octombrie, rapoartele de evaluare post-implementare ale proiectelor sus-menționate au fost transmise către MIDR (nr. 451 din 14 octombrie 2024).

Exercițiul de evaluare a proiectelor a fost realizat în conformitate cu *Instrucțiunea privind monitorizarea și evaluarea implementării proiectelor de dezvoltare regională*, aprobată prin Ordinul MADRM nr. 149 pe data de 23.07.2021, în scopul aprecierii eficacității acțiunilor întreprinse în cadrul proiectelor, progresul realizat în raport cu obiectivele stabilite, în vederea estimării contribuțiilor aduse în atingerea obiectivelor politicii de dezvoltare regională și diminuarea disparităților de dezvoltare.

În perioada anului 2024 au fost monitorizate post-implementare 18 proiecte de dezvoltare regională implementate anterior, fiind solicitate de la APL-le beneficiare rapoartele anuale cu privire la implementarea Planurilor de asigurare a durabilității proiectelor. Nu toate APL au transmis informația solicitată, fapt ce demonstrează că beneficiarii în perioada post-implementare sunt mai pasivi în colaborarea cu ADR Nord, decât în perioada de implementare a proiectelor.

La expirarea perioadei planificate a POR Nord 2022-2024, în a doua jumătate a anului 2024, specialiștii ADR Nord au evaluat documentul de planificare regională, prezentând propuneri și recomandări pentru următoarea perioadă de planificare, care au fost reflectate în Raportul de evaluare. Reieșind din faptul, că POR Nord 2022-2024 este primul document de programare de acest gen, exercițiul de evaluare al Programului este o primă experiență realizată de către ADR Nord. Raportul de evaluare a POR Nord poate fi accesat pe pagina web a agenției.

În luna noiembrie 2023 specialiștii ADR Nord au participat la întâlnirea de inițiere cu compania contractată de MIDR pentru discutarea conceptului Sistemului informațional pentru gestiunea proiectelor de dezvoltare regională și locală ce a fost dezvoltată pe parcursul semestru I, 2024 și prezentată în cadrul mai multor întruniri cu actorii implicați. Baza de date centralizator creată de MIDR și noul Sistem informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDR) disponibile pe platforma <https://mrdp.midr.gov.md/> au fost testate în practică în cadrul apelului competitiv de selectare a proiectelor de dezvoltare regională cu finanțare din FNDRL (ediția 2024), lansat în luna iulie (01.07.2024) pe domeniul dezvoltării regionale, ediția, 2024, fiind depuse 52 Note Conceptuale online.

În perioada de referință s-au oferit mai multe tipuri de informații privind indicatorii statistici regionali pe domeniile prioritare politicii de dezvoltare regională. Prin urmare s-a colaborat cu APL din regiune pentru a completa baza de date instituțională cu indicatorii care nu sunt disponibili sau prezentați încă la BNS și solicitate informații pe proiectele implementate în regiune din alte fonduri decât cele din FNDRL.

3. Utilizarea sistemului geospațial GIS.

În perioada de raportare, în vederea elaborării Cererilor complete de finanțare în cadrul Concursului (apel pe listă) pentru identificarea, evaluarea și aprobarea proiectelor de dezvoltare regională pe domeniul „Aprovizionare cu apă și sanitație” pentru finanțarea din FNDRL, au fost elaborate utilizând sistemul geospațial QGIS 4 hărți digitale a sistemelor magistrale de aprovizionare cu apă potabilă:

1. Harta digitală a apeductului magistral din raionul Soroca (satele Ocolina, Voloave, Volovița, Alexandru cel Bun, Vasilcău, Răcovăț, Slobozia-Cremene, Slobozia-Vărăncău, Inundeni, Ruslanovca);
2. Harta digitală a porțiunii existente și potențiale a apeductului magistral din raionul Glodeni (satele Bisericiani, Tomeștii Vechi, Tomeștii Noi, Balatina, Cuhnești, Movileni, Clococenii Vechi, Cajba, Dușmani, Hîjdieni, Fundurii Noi și orașul Glodeni);
3. Harta digitală a apeductului magistral din raionul Fălești (satele Sculeni, Gherman, Taxobeni, Vrancești, Risipeni, Bocșa, Frumușica, Călugăr și orașul Fălești);
4. Harta digitală a apeductului magistral Soroca-Bălți-Sîngerei (rețelele de apeduct existente și potențiale).

În perioada 20-24 mai 2024 a avut loc cursul de instruire „OGIS de bază” în domeniul utilizării sistemului de date geospațiale QGIS, organizat de Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru. În cadrul cursului au fost consolidate capacitățile practice de aplicare a instrumentelor de lucru în sistemul QGIS, gestionare a datelor vectoriale și tabelare, lucrul cu datele raster și modalitățile de creare a hărților digitale.

De asemenea, în perioada 05-09 august 2024 specialiștii ADR Nord și-au dezvoltat competențele la cursul de instruire „OGIS avansat” în domeniul utilizării sistemului de date geospațiale QGIS, organizat de Agenția Geodezie, Cartografie și Cadastru. În cadrul cursului au fost consolidate capacitățile practice de aplicare a instrumentelor de lucru în sistemul QGIS pentru un nivel avansat.

3.2. Suport în consolidarea mecanismului de finanțare al proiectelor de dezvoltare regională

În scopul realizării acestei direcții acțiunile au fost axate pe următoarele măsuri:

- *Atragerea investițiilor în regiune prin aplicarea la diferite programe și proiecte naționale și externe cu excepția FNDRL.*

În anul 2024, ADR Nord a elaborat și aplicat 8 concepte de proiecte (CP): 2 CP la Programul transnațional Interreg NEXT România-Republica Moldova, 2 CP HORIZON, 1 CP la PNUD, 2 CP în domeniul aprovizionării cu apă, aplicate la Guvernul Republicii Cehe, 1 proiect în domeniul dezvoltării urbane, aplicat în cadrul Programului de Partajare a Cunoștințelor al Ministerului Economiei și Finanțelor din Republica Coreea, 1 Proiect Interreg Europe, 1 proiect Interreg Bazinul Mării Negre.

- *Sporirea gradului de cooperare regională și transfrontalieră prin aplicare la diferite programe transfrontaliere/transnaționale.*

Cooperarea regională și transfrontalieră servește drept platformă de abordare a provocărilor și nevoilor comune în domenii specifice, aplicabile în aria programelor și strategiilor, unde actorii naționali, regionali și locali vin să le enunțe și să contribuie la rezolvarea lor prin proiecte comune transnaționale și transfrontaliere, cu rezultate tangibile.

În perioada de referință, ADR Nord a participat la completarea chestionarelor de la Autoritatea de Management privind proiectele transfrontaliere și transnaționale (Interreg NEXT România-Republica Moldova, Interreg Dunărea și Bazinul Mării Negre).

Totodată, există și alte oportunități de finanțare cum ar fi: Rețeaua Enterprise Europe, Programul Cosme, Programul Europa Creativă, Orizont Europa, etc., care sunt regulat monitorizate de specialiștii ADR Nord în vederea lansării apelurilor de proiecte și diseminării informației APL interesate din regiune.

Odată cu lansarea apelului de proiecte pe Programele transnaționale Europe și Interreg NEXT Bazinul Mării Negre 2021-2027 în perioada mai-iunie specialiștii ADR Nord au identificat parteneri lideri pentru a dezvolta 2 proiecte transnaționale. În acest context au fost organizate ședințe comune, întâlniri bilaterale și aplicate 2 concepte de proiecte.

3.3. Dezvoltarea capacităților actorilor regionali în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională

Intervențiile aferente acestei măsuri au fost axate pe dezvoltarea capacităților actorilor regionali (ADR Nord, CRD Nord, APL de nivelul I, II, antreprenori) în domeniile relevante politicii de dezvoltare regională, prin participarea acestora la diferite sesiuni de instruire, ateliere de lucru, mese rotunde, vizite de studiu, etc. În acest sens, în perioada ianuarie – decembrie, 2024 au fost organizate mai multe forme de instruire cu participarea actorilor regionali, după cum urmează:

Tabelul nr. 8 *Dezvoltarea capacităților actorilor regionali pe forme de instruire*

Forma de instruire	Număr sesiuni	Număr de participări			
		ADR Nord	CRD Nord	APL I, II	Total
Sesiuni de instruire	25	66	4	29	99
Ședințe, ateliere de lucru, mese rotunde	32	92	82	13	187
Conferințe, forumuri, vizite de studii	20	47	16	51	114
Total:	77	205	102	93	400

În perioada 20-24.05.2024, în cadrul proiectului „Facilitarea transferului de cunoștințe către femeile și tinerii din mediul rural din Moldova cu privire la lansarea afacerilor și e-comerț”, a fost organizată o vizită de studiu pentru 11 femei antreprenoare din RDN în Estonia, regiunea Harju și în orașele Tartu și Tallinn. În cadrul vizitei participanții au vizitat o serie de afaceri locale, au fost familiarizați cu modalitățile de gestionare a afacerilor mici și cum să folosească oportunitățile de e-marketing într-un mediu global de piață deschisă.

Capacitățile instituționale ale actorilor regionali, menționate în tabelul de mai sus, au fost fortificate în domeniile: dezvoltare urbană, planificare strategică, atragerea investițiilor, achiziții publice, apă și sanitație, marketing, managementul financiar, elaborarea hărților în aplicația QGIS și alte domenii ce fac parte a procesului de dezvoltare regională și urbană.

PROVOCĂRI ȘI RISCURI

Interesul scăzut din partea APL din RDN pentru participarea la concursurile de proiecte organizate de MIDR reduce atragerea investițiilor în regiune și, respectiv, numărul de proiecte implementate la nivel regional. Totodată, capacitățile limitate ale APL de a dezvolta și implementa proiecte în special regionale stagnează ritmul dezvoltării comunităților și, respectiv, al regiunii. Deseori, calitatea cererilor de finanțare, inclusiv a documentației tehnice și devizelor de cheltuieli elaborate de aplicant și instituțiile competente, este de un nivel scăzut și reprezintă în mod direct nivelul de pregătire și organizare a echipelor de proiect din partea beneficiarilor. Acest fapt reprezintă o constrângere în asigurarea continuității și durabilității proiectelor de dezvoltare regională.

O altă provocare reprezintă procedurile repetate de achiziții publice în cadrul unor proiecte, care a generat întârzieri semnificative în procesul de implementare a proiectelor.

Una din provocări în această perioadă a fost aplicarea prin platforma JEMS a proiectelor dezvoltate într-o perioadă de câteva luni și depuse de ADR Nord în cadrul Programului transfrontalier Interreg Next 2021-2027, care a fost un exercițiu nou netestat până acum de specialiștii agenției. O altă provocare în cadrul acestui

program transfrontalier a fost identificarea complicată a parteneriatelor transfrontaliere în colaborare cu care au fost dezvoltate proiectele depuse.

În perioada semestrului I s-a lucrat la completarea a 6 Cereri de finanțare în cadrul apelului pe listă pe domeniul de AAC, care la fel a fost o provocare pentru specialiștii agenției, dat fiind faptul că partenerii implicați în proiect au tergiversat cu elaborarea documentației tehnice și condițiile apelului pe listă, ediția 2024 s-au axat nemijlocit pe prioritatea executivului.

Participarea redusă a membrilor CRD Nord este determinată, în mare parte, de motivația scăzută din partea reprezentanților sectorului privat și ai sectorului asociativ de a se implica în domeniul dezvoltării regionale. Prin urmare, a fost modificat Regulamentul - cadru al Consiliului Regional pentru Dezvoltare, Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 127 din 8 februarie 2008, fiind micșorat numărul membrilor CRD. Astfel, în componența nouă a CRD Nord au rămas 34 membri din 48 de până acum, micșorându-se numărul reprezentanților sectorului privat și a sectorului asociativ, care vor fi selectați prin concurs.

Nealocarea la timp a surselor financiare pentru achitarea lucrărilor de construcție realizate în cadrul proiectelor de dezvoltare regională creează situații de tergiversare pentru implementarea proiectelor investiționale.

La fel, asigurarea prefinanțării și cofinanțării în cadrul proiectelor externe prezintă o provocare majoră în vederea aplicării, și ulterior implementării proiectelor, contribuind la descreșterea numărului de proiecte depuse și respectiv implementate la nivel regional din alte surse decât FNDRL.

O altă constrângere, care a influențat negativ procesul de monitorizare și evaluare eficientă a procesului de implementare al POR Nord, a reprezentat calitatea și disponibilitatea redusă a datelor statistice din sursele oficiale.

Lipsa unei baze de date comune cu privire la implementarea proiectelor la nivel național și respectiv regional a creat riscuri de raportare eronată și tergiversată. La fel a fost complicat de realizat procesul de colectare a datelor de la autoritățile publice locale din regiune, care implementează proiecte de dezvoltare regională și respectiv locală, în special din alte surse decât FNDRL. Acest fapt care a fost o provocare până acum va fi testat în perioada următoare prin punerea în aplicare a Sistemului informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDR) platformă creată recent de MIDR.

Provocările și riscurile descrise mai sus sunt prezentate ca un șir de acțiuni, ce urmează a fi realizate în următoarea perioadă în comun cu toți actorii care implementează politicile naționale, regionale și, respectiv, locale.

BUNE PRACTICI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE

Acordarea, de către ADR Nord a asistenței informaționale și metodologice autorităților publice locale în vederea consolidării capacităților și instruirii persoanelor responsabile este un proces efektiv în vederea îmbunătățirii calității procesului de planificare și implementare a proiectelor și minimizării erorilor aferente. Implicarea părților interesate de la începutul proiectului este cheia unei implementări eficiente a activităților planificate. Pentru a obține rezultatele dorite într-un domeniu foarte tehnic și specific, este indispensabilă implicarea experților.

De asemenea, păstrarea dialogului continuu cu secțiile agenției, actorii regionali și locali, discutarea în comun a tuturor provocărilor parvenite din exterior, condițiilor impuse, situațiilor neprevăzute duce la eficientizarea activității agenției și dezvoltarea profesională continuă pe domeniile prioritare de activitate.

Conlucrarea / colaborarea cu toți actorii implicați în procesul de elaborare și actualizare a politicilor naționale, regionale și locale, inclusiv în domeniul dezvoltării urbane, revitalizare economică și socială a orașelor, implicarea în grupurile de lucru pentru actualizarea Programelor Regionale Sectoriale și Programului Operațional Regional Nord, generează rezultate pozitive. Implicarea partenerilor externi în procesul de dezvoltare regională / urbană și cofinanțarea proiectelor de dezvoltare urbană, produce efecte benefice.

În scopul sinergizării proiectelor de dezvoltare locală cu proiectele de dezvoltare regională, la solicitarea ONDRL, ADR Nord a examinat proiectele depuse în cadrul Programelor „Satul European (ediția I - 2022)”, „Satul European (ediția II - 2024)” și „Extinderea grupelor de creșă publice”, privitor la corelarea proiectelor de dezvoltare locală cu politicile de dezvoltare regională.

Procesul de colectare a datelor și/sau indicatorilor trebuie să se desfășoare cu alocare suficientă de timp, resurse adecvate și instrumente eficiente în acest sens, iar exercițiul de planificare strategică trebuie sincronizat cu perioada de planificare/actualizare bugetară pentru anul următor/curent în vederea reflectării priorităților investiționale, inclusiv în cadrul PRU.

CONCLUZII

În semestrul II al anului 2024 ADR Nord a evaluat implementarea POR Nord 2022-2024 în cadrul unui proces participativ. În rezultat, a fost elaborat un Raport de evaluare al POR Nord 2022-2024.

Implementarea POR Nord a fost realizată de ADR Nord, activitatea fiind coordonată de MIDR. FNDRL a constituit principala sursă de finanțare a proiectelor incluse în POR 2022-2024 și DUP 2022-2024.

Este important, ca finanțarea domeniilor principale a dezvoltării regionale să se bazeze pe o planificare și previziune pentru o perioadă mai lungă, cel puțin pe termen mediu.

Majoritatea proiectelor implementate în RDN în perioada 2022-2024 au vizat reabilitarea infrastructurii fizice (sisteme AAS), dar și proiecte de dezvoltare urbană și revitalizare urbană, exprimând necesitățile de investiții în infrastructura fizică.

În perioada 2022-2024 în rezultatul implementării proiectelor de dezvoltare regională cu finanțare din sursele FNDRL și sursele Uniunii Europene au fost realizați următorii indicatori prezentați în tabelul de mai jos.

Tabelul nr.9 *Indicatorii realizați în perioada 2022-2024*

Indicatori	Unitatea de măsură	Realizat	Planificat
Domeniul aprovizionării cu apă și sanitație			
rețele de apeduct construite	km	187,8	100,4
stații de pompare a apei potabile construite	nr	1	1
castele de apă construite/renovate	nr	15	15
rezervoare de apă potabilă construite/renovate	nr	6	6
rețele de canalizare construite /renovate	km	16	16
stații de epurare	nr.	2	2
stații de pomparea apelor uzate construite /renovate	nr	4	4
colectoare de presiune	Nr.	2	2
localități cu acces la sistem de AAP construit	nr.	14	13
nr. de localități cu acces la sistemul de canalizație construit	nr.	3	2
nr. populație cu acces la sistemul de AAP construit	nr.	60 636	20 236
nr. de populație cu acces la sistemul de canalizație construit	nr.	36 800	34 520
studiu de prefezabilitate elaborat	nr.	1	1
atracții turistice renovate	nr	2	1
teritoriu amenajat	m.p.	21 067	35 236
Revitalizarea urbană			
drum de acces asfaltat	m.p	16 059,5	9 419
clădiri renovate	nr.	3	2
alei pietonale pavate	m.p.	1410	1910
teren de joacă	nr.	7	7
teren de sport construit	nr.	7	9
rețea de gazoduct	m.	3960	3938
rețea de electricitate	m.	3240	3240
trotuar construit	m.p.	10 091	7251
bănci montate	nr	72	70
complexe sportive multifuncționale	nr	0	1
puncte termice instalate	nr	1	1
nr. sisteme solare	nr	3	3

Valorificarea Infrastructurii de Afaceri

centre de business dotate și dezvoltate	nr.	1	1
suprafața clădirii reabilitată	m.p.	1 500	1 500
teritoriu amenajat	m.p.	620	620

Angajații ADR Nord mereu caută oportunități de participare la diverse programe de instruire, cursuri de dezvoltare profesională pe domeniile prioritare dezvoltării regionale, dar și atragerii fondurilor și investițiilor europene, care sunt organizate de partenerii de dezvoltare sau actorii regionali.

De asemenea, includerea în activitatea instituțiilor publice a noilor tehnologii (punerea în aplicare a unei baze de date centralizator) și respectiv testarea noului Sistem informațional de gestionare a proiectelor de dezvoltare regională și locală (SI GPDL) disponibil pe platforma <https://mrdp.midr.gov.md/> va eficientiza procesul de depunere și evaluare a proiectelor depuse spre finanțare din FNDRL, precum și monitorizarea, și colectarea principalilor indicatori de dezvoltare regională planificați și realizați. Deși SSI GPDL a fost creat ca o platformă multifuncțională, care să asigure un proces de management eficient a proiectelor de dezvoltare regională și locală, totuși la momentul actual acest sistem mai necesită intervenții suplimentare pentru a îmbunătăți funcționalitatea lui.

Este de menționat faptul, că investițiile reduse pentru dezvoltarea profesională a angajaților APL din regiune în domeniul dezvoltării și managementului proiectelor, influențează în mod negativ nivelul de aplicare și calitatea proiectelor depuse în cadrul concursurilor de proiecte de dezvoltare regională.

În anul 2024 ADR Nord a colectat date de la APL de nivelul II privind indicatorii formulați în DUP și proiectele realizate în regiune, finanțate din alte surse decât FNDRL. Această practică va fi continuată și în perioada următoare, asigurând o bază de date a indicatorilor relevanți necesari pentru raportare.

Atragerea investițiilor externe necesită a fi o prioritate pentru realizarea obiectivelor SNDR 2022-2028 și POR Nord 2025-2028. Specialiștii agenției sunt în căutare permanent a surselor de finanțare alternative pentru acoperirea necesităților regiunii, care aduc plus valoare activității agenției și contribuie la realizarea obiectivelor stabilite, prin aplicarea la diferite programe de finanțare externă și, totodată, susținând autoritățile publice locale de ambele niveluri.

Acestea și alte concluzii și recomandări se vor regăsi în POR Nord pentru următoarea perioadă de planificare 2025-2028, care este la momentul actual în proces de definitivare.

Director ADR Nord:

Maria PRISACARI

ELABORAT:

Șefa SME:

Ala CUCU

Șefa SPCR:

Elena BOBOC

Șef SMIP:

Constantin BÂNDIU

Șef SA:

Ion ILIEV

Contabil-șef:

Svetlana BAZATIN

COORDONAT:

Șef Direcția politici și programe integrate
de dezvoltare regională și locală

Denis LUNGUL